

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет геології, географії, рекреації і туризму

Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства
імені Костянтина Нємця

До захисту допущено
кафедрою соціально-економічної географії і регіонознавства
імені Костянтина Нємця
протокол № _____ від _____
завідувач кафедри _____ Катерина СЕГІДА
« _____ » _____ 2026 р.

Кваліфікаційна робота
здобувача першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СВІТОВОГО РИНКУ КАВИ

Спеціальність	<u>106. Географія</u>
Освітня програма	<u>Економічна, соціальна географія</u> <u>та регіональний розвиток</u>
Виконавець	_____ Артем МАЙСТРОВ
Науковий керівник	_____ Євгенія ТЕЛЕБЕНЄВА

Харків – 2026

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню географічних особливостей світового ринку кави, аналізу територіальної організації її виробництва, міжнародної торгівлі та сучасних тенденцій розвитку галузі. У роботі визначено основні регіони вирощування кави, роль провідних країн-виробників, експортерів та імпортерів, а також вплив транснаціональних корпорацій, глобалізаційних процесів і кліматичних змін на функціонування світового ринку. Особливу увагу приділено оцінці місця України у світовій кавовій індустрії та перспективам розвитку внутрішнього ринку кави в умовах сучасних економічних викликів.

Мета роботи – дослідити географічні особливості світового ринку кави, визначити сучасні тенденції його розвитку, основні чинники функціонування та перспективи розвитку в умовах глобалізації світового господарства.

Об'єкт дослідження – світовий ринок кави, а *предмет дослідження* – географічні особливості формування, функціонування та розвитку світового ринку кави, зокрема територіальна організація виробництва, експорту, імпорту та споживання кави у світі.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети та виконання завдань дослідження було використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів. Системний підхід дав змогу комплексно розглянути світовий ринок кави як складну соціально-економічну систему, а порівняльно-географічний метод було застосовано для виявлення регіональних особливостей виробництва, споживання та міжнародної торгівлі кавою. Статистичний аналіз використовувався для опрацювання показників виробництва, експорту, імпорту та споживання кави в різних країнах світу, тоді як картографічний метод сприяв дослідженню просторової організації кавового господарства. Узагальнення отриманих результатів і метод прогнозування дозволили визначити основні тенденції та перспективи розвитку світового ринку кави в умовах сучасних глобальних викликів.

Ключові слова: світовий ринок кави, географія виробництва кави, міжнародна торгівля кавою, країни-виробники кави, країни-експортери кави, країни-імпортери кави, транснаціональні корпорації, кавовий пояс, споживання кави, кавова індустрія.

SUMMARY

The qualification paper is devoted to the study of the geographical features of the global coffee market, the analysis of the territorial organization of coffee production, international trade, and current trends in the development of the industry. The study identifies the main coffee-growing regions, examines the role of leading producing, exporting, and importing countries, and analyzes the impact of transnational corporations, globalization processes, and climate change on the functioning of the global coffee market. Particular attention is paid to assessing Ukraine's position in the global coffee industry and the prospects for the development of the domestic coffee market under contemporary economic challenges.

The purpose of the study is to investigate the geographical features of the global coffee market, identify current development trends, determine the main factors influencing its functioning, and assess its development prospects in the context of the globalization of the world economy.

The object of the research is the global coffee market, *while the subject of the research* is the geographical features of the formation, functioning, and development of the global coffee market, including the territorial organization of coffee production, export, import, and consumption worldwide.

Research methods. To achieve the research objective and accomplish the defined tasks, a combination of general scientific and specialized research methods was employed. The systems approach made it possible to examine the global coffee market comprehensively as a complex socio-economic system, while the comparative geographical method was used to identify regional characteristics of coffee production, consumption, and international trade. Statistical analysis was applied to process data on coffee production, exports, imports, and consumption in different countries of the world, whereas the cartographic method facilitated the study of the spatial organization of the coffee industry. The generalization of the obtained results and forecasting methods made it possible to identify the main trends and development prospects of the global coffee market in the context of contemporary global challenges.

Keywords: global coffee market, geography of coffee production, international coffee trade, coffee-producing countries, coffee-exporting countries, coffee-importing countries, transnational corporations, coffee belt, coffee consumption, coffee industry.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО РИНКУ КАВИ.....	8
1.1. Сутність та структура світового ринку кави.....	8
1.2. Історія формування та розвитку міжнародної торгівлі кавою....	10
1.3. Основні чинники розвитку світового ринку кави.....	13
1.4. Методичні підходи до суспільно-географічного аналізу ринку кави.....	15
РОЗДІЛ 2. ГЕОГРАФІЯ ВИРОБНИЦТВА КАВИ ТА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	18
2.1. Природно-географічні передумови вирощування кави.....	18
2.2. Географія світового виробництва кави.....	22
2.3. Провідні країни-експортери та імпортери кави.....	24
2.4. Особливості функціонування світового ринку кави.....	26
2.5. Роль транснаціональних корпорацій у розвитку світового ринку кави.....	28
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ КАВИ.....	32
3.1. Сучасний стан і тенденції розвитку світового ринку кави.....	32
3.2. Вплив глобальних економічних та екологічних чинників на ринок кави.....	39
3.3. Проблеми та перспективи розвитку світового ринку кави.....	41
3.4. Місце України у світовому ринку кави.....	45
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена важливою роллю світового ринку кави у системі міжнародної торгівлі та світового господарства. Кава є одним із найпоширеніших сільськогосподарських товарів у світі, що має значний вплив на економіку багатьох країн, особливо тих, що спеціалізуються на її вирощуванні та експорті. Світовий ринок кави характеризується високим рівнем глобалізації, складною географією виробництва й споживання, а також значною залежністю від природно-кліматичних, економічних і соціальних чинників.

У сучасних умовах розвитку світового господарства ринок кави зазнає суттєвих трансформацій під впливом глобальних економічних процесів, змін клімату, коливань світових цін, розвитку транснаціональних корпорацій та зміни споживчих уподобань населення. Особливої актуальності набувають питання територіальної організації виробництва кави, міжнародної торгівлі та формування нових ринків збуту.

Крім того, зростає значення дослідження місця України у світовому ринку кави, оскільки в країні спостерігається збільшення обсягів імпорту, споживання та розвитку кавової індустрії. У зв'язку з цим вивчення географічних особливостей світового ринку кави, сучасних тенденцій і перспектив його розвитку є важливим як у науковому, так і в практичному аспектах.

Мета роботи – дослідити географічні особливості світового ринку кави, визначити сучасні тенденції його розвитку, основні чинники функціонування та перспективи розвитку в умовах глобалізації світового господарства.

Об'єкт дослідження – світовий ринок кави, а *предмет дослідження* – географічні особливості формування, функціонування та розвитку світового ринку кави, зокрема територіальна організація виробництва, експорту, імпорту та споживання кави у світі.

Для досягнення поставленої мети було визначено наступні завдання:

- розкрити теоретичні основи дослідження світового ринку кави та чинники його розвитку;
- дослідити природно-географічні передумови та географію світового виробництва кави;
- проаналізувати особливості міжнародної торгівлі кавою, роль провідних країн-експортерів, імпортерів і транснаціональних корпорацій;
- охарактеризувати сучасні тенденції, проблеми та вплив глобалізаційних, економічних і екологічних чинників на розвиток світового ринку кави;
- визначити місце України у світовому ринку кави та перспективи розвитку внутрішнього ринку.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань у роботі було використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема, застосовано методи системного аналізу, порівняльно-географічного аналізу, статистичного аналізу, картографічний метод, а також методи узагальнення та прогнозування. Метод системного аналізу дав змогу дослідити світовий ринок кави як складову світового господарства та міжнародної торгівлі. За допомогою порівняльно-географічного методу було проаналізовано особливості територіальної організації виробництва, експорту та споживання кави у різних країнах світу. Статистичний метод використано для обробки та аналізу даних щодо обсягів виробництва, експорту, імпорту та споживання кави. Картографічний метод застосовано для візуалізації географії світового ринку кави та просторових особливостей його розвитку. Метод узагальнення дозволив систематизувати наукові підходи та сформулювати висновки щодо сучасних тенденцій і перспектив розвитку світового ринку кави.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-правові акти, що регулюють міжнародну торгівлю та зовнішньоекономічну діяльність, а також діяльність у сфері аграрного виробництва та світової

торгівлі сільськогосподарською продукцією. У процесі дослідження використано статистичні дані міжнародних організацій (зокрема ФАО, Міжнародної організації кави), матеріали національних статистичних служб країн-експортерів та імпортерів кави, а також аналітичні звіти світових ринків сировинних товарів. Важливу роль відіграли наукові праці українських і зарубіжних дослідників, присвячені географії світового господарства, міжнародній торгівлі, аграрним ринкам та функціонуванню світового ринку кави. Окрім цього, були використані публікації у фахових наукових виданнях, матеріали міжнародних конференцій, аналітичні огляди ринку кави, офіційні інтернет-ресурси міжнародних організацій, а також електронні бази даних і статистичні портали, що містять актуальну інформацію про виробництво, експорт, імпорт і споживання кави у світі.

Структура кваліфікаційної роботи бакалавра. Вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (45 найменувань). Загальний об'єм кваліфікаційної роботи бакалавра 57 сторінок. Дослідження ілюстроване діаграмами, графіками, картосхемами, фотографіями тощо.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО РИНКУ КАВИ

1.1. Сутність та структура світового ринку кави

Світовий ринок кави є складною багаторівневою системою міжнародних економічних відносин, що охоплює процеси виробництва, переробки, транспортування, торгівлі та споживання кавової продукції. Кава належить до найважливіших товарів світової торгівлі серед сільськогосподарської продукції та посідає провідне місце у структурі міжнародного аграрного ринку. Ринок кави характеризується високим рівнем глобалізації, значною концентрацією виробництва у країнах, що розвиваються, та домінуванням споживання у високорозвинених державах.

Сутність світового ринку кави полягає у формуванні системи економічних зв'язків між країнами-виробниками, експортерами, імпортерами, транснаціональними корпораціями, біржами, торговельними мережами та кінцевими споживачами. Функціонування цього ринку забезпечує міжнародний поділ праці, оскільки більшість країн-виробників розташовані у тропічному поясі, де природно-кліматичні умови є сприятливими для вирощування кавових дерев.

Основними видами кави, що формують світовий ринок, є арабіка та робуста. Арабіка характеризується вищою якістю, м'яким смаком та більшою вартістю, тоді як робуста містить більше кофеїну, має гіркіший смак і використовується переважно у виробництві розчинної кави та сумішей. Співвідношення між виробництвом арабіки та робусти визначає цінову ситуацію на світовому ринку [33].

Структура світового ринку кави формується під впливом кількох основних компонентів. Насамперед виділяють виробничий сектор, який включає країни-виробники кавових зерен. Провідними виробниками кави у світі є Бразилія, В'єтнам, Колумбія, Індонезія та Ефіопія. Саме ці держави забезпечують основні обсяги світового експорту кавових зерен. Виробництво

кави має значну соціально-економічну роль для країн «кавового поясу», оскільки забезпечує зайнятість населення, валютні надходження та розвиток сільських територій.

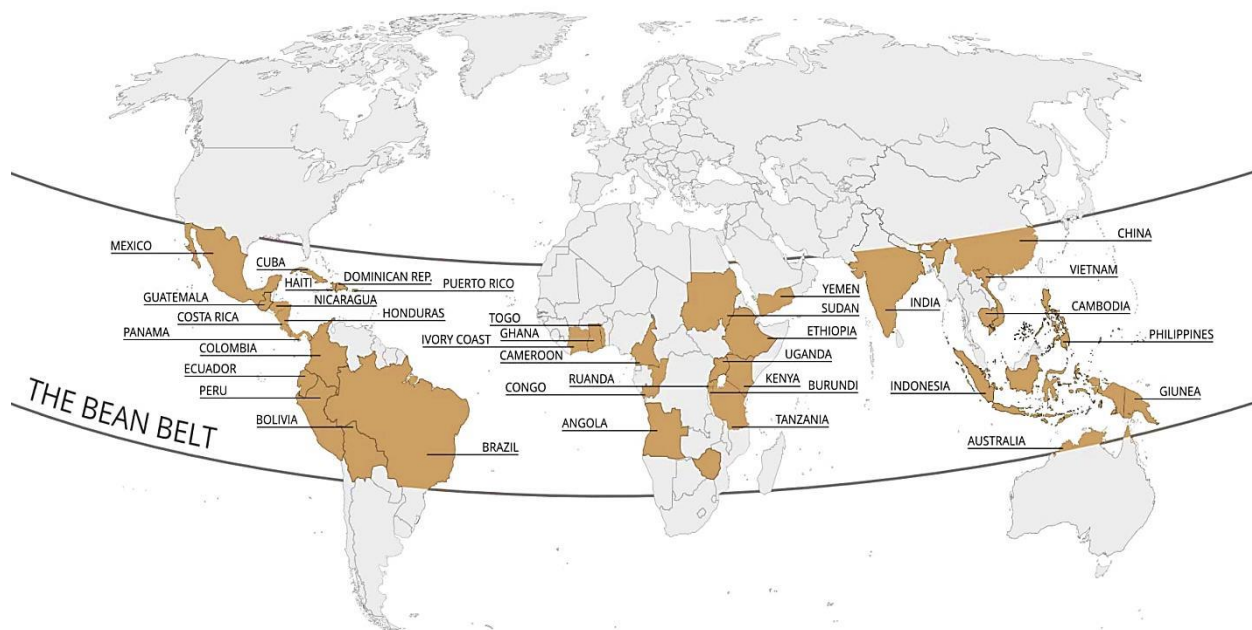

Рис. 1.1. Кавовий пояс світу [33]

Другим важливим елементом структури ринку є сектор міжнародної торгівлі. Кава є одним із найбільш популярних товарів на світових біржах. Формування світових цін здійснюється на міжнародних товарних біржах, зокрема у містах Нью-Йорк і Лондон. На ринку діють великі транснаціональні компанії, які контролюють значну частину закупівлі, переробки та реалізації кавової продукції. До найбільших компаній належать Nestlé, Starbucks, JDE Peet's та Lavazza. Їх діяльність значною мірою впливає на структуру міжнародної конкуренції та тенденції розвитку ринку [40-43].

Наступним структурним компонентом є сектор переробки та споживання кави. Найбільшими імпортерами та споживачами кави є країни США, Німеччина, Італія, Франція та Японія. У цих країнах сформувалися потужні ринки обсмаження, фасування та продажу готової продукції. Високий рівень урбанізації, зміни способу життя та розвиток культури споживання кави сприяють постійному зростанню попиту.

Сучасна структура світового ринку кави також включає сегментацію за видами продукції. Виділяють ринок зеленої кави, обсмаженої кави, меленої кави, розчинної кави та спеціалізованої кави (specialty coffee). Останніми роками особливо активно розвивається сегмент спеціалізованої кави, що орієнтований на високу якість продукції, екологічність виробництва тощо. Попит на органічну каву та продукцію з сертифікацією Fair Trade постійно зростає, особливо у країнах Європи та Північної Америки [33].

Важливою особливістю світового ринку кави є його залежність від природно-кліматичних умов. Урожайність кави значною мірою залежить від температурного режиму, кількості опадів, поширення хвороб рослин та кліматичних змін. Через це світові ціни на каву характеризуються значною волатильністю. Крім природних чинників, на ринок впливають економічні кризи, валютні коливання, зміни транспортно-логістичних умов та міжнародна конкуренція.

Світовий ринок кави є важливою складовою глобальної економіки, яка об'єднує виробників, експортерів, переробників і споживачів у єдину систему міжнародних економічних відносин. Його структура характеризується високим рівнем територіальної спеціалізації, домінуванням транснаціональних корпорацій, сегментацією продукції та постійним зростанням попиту на якісну й екологічну кавову продукцію.

1.2. Історія формування та розвитку міжнародної торгівлі кавою

Історія міжнародної торгівлі кавою охоплює кілька століть і є важливою складовою розвитку світового господарства, міжнародних економічних зв'язків та колоніальної системи. Кава пройшла тривалий шлях від регіонального продукту споживання до одного з найважливіших товарів світового аграрного ринку. Формування міжнародної торгівлі кавою супроводжувалося розвитком морських перевезень, колоніальної експансії, світових торговельних центрів та транснаціональних економічних структур.

Батьківщиною кави вважається територія сучасної Ефіопії, де дикорослі кавові дерева були відомі ще у IX ст. За легендою, близько 850 року ефіопський пастух Калді помітив тонізуючий ефект кавових ягід. У подальшому кава поширилася на територію Ємену, де у XV ст. почалося її цілеспрямоване вирощування та споживання. Саме Ємен став першим центром міжнародної торгівлі кавою. Головним торговельним портом був Моха, через який кава експортувалася до країн Близького Сходу та Північної Африки.

У XVI ст. кава активно поширюється територією Османської імперії. Перші кав'ярні були відкриті у Стамбулі приблизно у 1554 році. У цей період кава стає важливим елементом міської культури та міжнародної торгівлі між Сходом і Європою. Наприкінці XVI – на початку XVII ст. кава потрапляє до європейських країн через торговельні шляхи середземноморських купців, насамперед венеціанців.

У 1615 році перші партії кави були завезені до Італії, а згодом кава поширилася у Франції, Англії, Нідерландах та інших європейських державах. Уже у 1652 році в Лондоні була відкрита перша кав'ярня, а до кінця XVII ст. кав'ярні стали важливими центрами громадського та економічного життя Європи.

Важливим етапом розвитку міжнародної торгівлі кавою стало поширення кавових плантацій у колоніальних володіннях європейських держав. У 1699 році голландці завезли кавові дерева на о. Ява в Індонезії, що стало початком масштабного плантаційного виробництва в Азії. У XVIII ст. кава потрапила до Латинської Америки. У 1727 році перші кавові дерева були висаджені у Бразилії, яка згодом стала найбільшим виробником та експортером кави у світі.

У XIX ст. міжнародна торгівля кавою значно зросла завдяки розвитку морського транспорту, індустріалізації та розширенню світового ринку. Саме в цей період Бразилія закріпила своє домінування у світовому виробництві кави. Наприкінці XIX ст. країна забезпечувала понад 70 % світового експорту

кави. Водночас кава стала одним із ключових товарів міжнародної біржової торгівлі.

На початку XX ст. міжнародний ринок кави характеризувався високою залежністю від світових економічних криз та коливань цін. У 1906 році уряд Бразилії вперше застосував політику державного регулювання цін на каву шляхом викупу надлишків продукції. Це стало одним із перших прикладів державного втручання у функціонування світового аграрного ринку.

Після Другої світової війни міжнародна торгівля кавою набула ще більш глобального характеру. У 1962 році була укладена Міжнародна кавова угода, яка регулювала експортні квоти та стабілізувала світові ціни на каву. Координацію співпраці між країнами-виробниками та споживачами здійснювала International Coffee Organization (ICO) [33], створена у 1963 році. Система квот діяла до 1989 року, коли через загострення конкуренції та зміну умов світової торгівлі угода фактично втратила чинність.

Наприкінці XX – на початку XXI ст. міжнародна торгівля кавою зазнала суттєвих структурних змін. Відбулося посилення ролі транснаціональних корпорацій, глобальних торговельних мереж та біржових механізмів ціноутворення. У цей період активно розвивається сегмент спеціалізованої кави (*specialty coffee*), зростає популярність органічної продукції та принципів справедливої торгівлі *Fair Trade*.

Сучасний етап розвитку міжнародної торгівлі кавою характеризується високим рівнем глобалізації, технологічною модернізацією виробництва, диверсифікацією споживчого попиту та посиленням впливу екологічних чинників. Значний вплив на ринок мають кліматичні зміни, логістичні проблеми, коливання валютних курсів та трансформація світових споживчих тенденцій. Основними центрами виробництва залишаються країни Латинської Америки, Африки та Південно-Східної Азії, тоді як головними споживачами є держави Європи та Північної Америки [33].

Історія міжнародної торгівлі кавою відображає процеси розвитку світового господарства, міжнародного поділу праці та глобалізації економіки.

Від регіонального товару Близького Сходу кава перетворилася на один із найважливіших продуктів міжнародної торгівлі, який має значний вплив на економіку багатьох країн світу.

1.3. Основні чинники розвитку світового ринку кави

Розвиток світового ринку кави визначається сукупністю природних, економічних, соціальних, технологічних та політичних чинників, які впливають на виробництво, міжнародну торгівлю та споживання кавової продукції. Світовий ринок кави є динамічною системою, що постійно трансформується під впливом глобалізаційних процесів, змін споживчих уподобань та міжнародної конкуренції.

Одним із найважливіших чинників розвитку світового ринку кави є природно-кліматичний фактор. Вирощування кави можливе лише у певних природних умовах, характерних для тропічного та субтропічного клімату. Основні райони виробництва розташовані у межах так званого «кавового поясу», який охоплює території між Північним та Південним тропіками. Для вирощування кавових дерев необхідними є стабільний температурний режим, достатня кількість опадів, родючі ґрунти та відповідна висота над рівнем моря. Саме тому провідними виробниками кави залишаються Бразилія, В'єтнам, Колумбія, Ефіопія та Індонезія. Водночас кліматичні зміни, посухи, надмірні опади та поширення хвороб рослин негативно впливають на врожайність кави та стабільність ринку [33, 34].

Важливим чинником є економічний розвиток країн-виробників та країн-споживачів. Для багатьох держав, що розвиваються, експорт кави є важливим джерелом валютних надходжень і забезпечує зайнятість значної частини населення. Розвиток світового ринку кави значною мірою залежить від рівня інвестицій у сільське господарство, транспортну інфраструктуру, логістику та переробну промисловість. У розвинених країнах попит на каву підтримується високим рівнем доходів населення та розвитком сфери послуг.

Суттєвий вплив на розвиток ринку має міжнародна торгівля та глобалізація економіки. Лібералізація міжнародної торгівлі, розвиток транспортних перевезень та інтеграція світових ринків сприяли активному поширенню кавової продукції у світі. Значну роль у функціонуванні ринку відіграють транснаціональні корпорації, які контролюють процеси закупівлі, переробки, фасування та реалізації кави. До найбільших міжнародних компаній належать Nestlé, Starbucks, Lavazza та JDE Peet's [40-43]. Їхня діяльність значною мірою визначає структуру світового ринку та рівень міжнародної конкуренції.

Одним із провідних чинників розвитку світового ринку кави є зростання споживчого попиту. У сучасному світі кава стала важливим елементом культури споживання та повсякденного життя населення багатьох країн. Найбільшими споживачами кави є США, Німеччина, Італія, Франція та країни Північної Європи. Урбанізація, прискорення темпу життя, розвиток кав'ярень та популяризація кавової культури сприяють стабільному зростанню світового попиту на кавову продукцію.

Важливим чинником є також технологічний розвиток. Сучасні технології дозволяють підвищувати ефективність вирощування, збору, транспортування та переробки кави. Використання сучасного обладнання, автоматизація виробництва та розвиток логістичних систем забезпечують зниження витрат і покращення якості продукції. Крім того, розвиток інформаційних технологій та електронної комерції сприяє розширенню міжнародної торгівлі кавою та формуванню нових каналів збуту.

Значний вплив на розвиток ринку має зміна споживчих уподобань. Останніми роками спостерігається зростання попиту на якісну спеціалізовану каву (*specialty coffee*), органічну продукцію та каву, вироблену за принципами справедливої торгівлі Fair Trade. Споживачі дедалі більше уваги приділяють якості продукції, походженню кавових зерен, екологічності виробництва та соціальній відповідальності компаній. Це сприяє розвитку нових сегментів ринку та посиленню конкуренції між виробниками [33, 34].

Політичні чинники також мають важливе значення для функціонування світового ринку кави. Міжнародні торговельні угоди, митна політика, валютні коливання та політична стабільність у країнах-виробниках впливають на обсяги виробництва та експорту кави. Військові конфлікти, економічні кризи та порушення логістичних ланцюгів можуть призводити до нестабільності цін та скорочення міжнародної торгівлі.

Окрему роль відіграє біржова торгівля та фінансові механізми. Світові ціни на каву формуються на міжнародних товарних біржах і залежать від співвідношення попиту та пропозиції, валютних курсів, біржових спекуляцій та прогнозів врожайності. Коливання цін є характерною рисою світового ринку кави та суттєво впливають на економіку країн-експортерів [33, 34].

Розвиток світового ринку кави визначається взаємодією комплексу природних, економічних, соціальних, технологічних і політичних чинників. Сучасний ринок кави характеризується високим рівнем глобалізації, зростанням конкуренції, диверсифікацією продукції та посиленням ролі екологічних і соціальних аспектів виробництва. У перспективі подальший розвиток ринку значною мірою залежатиме від кліматичних змін, інноваційних технологій та трансформації світового споживчого попиту.

1.4. Методичні підходи до суспільно-географічного аналізу ринку кави

У процесі дослідження світового ринку кави було використано комплекс методів, що дозволили всебічно проаналізувати особливості функціонування, територіальної організації та сучасних тенденцій розвитку міжнародного ринку кави.

Одним із основних у дослідженні був системний метод, за допомогою якого світовий ринок кави було розглянуто як цілісну багатокomпонентну систему. Використання цього методу дало змогу дослідити взаємозв'язки між виробництвом, міжнародною торгівлею, споживанням, логістикою та діяльністю транснаціональних корпорацій. Системний підхід також дозволив

визначити місце ринку кави у структурі світового господарства та міжнародного поділу праці [23].

Для вивчення просторових особливостей розвитку ринку кави було застосовано територіальний метод. За його допомогою було проаналізовано географію виробництва кави, визначено основні регіони вирощування та центри міжнародної торгівлі. У межах цього підходу було досліджено територіальну концентрацію виробництва у країнах «кавового поясу», а також просторові відмінності між країнами-виробниками та країнами-споживачами кавової продукції.

У ході дослідження було використано історико-географічний метод, який дав можливість простежити етапи формування міжнародної торгівлі кавою та зміни у географії її виробництва і споживання. За допомогою цього методу було проаналізовано вплив колоніальної політики, розвитку світової торгівлі та глобалізаційних процесів на становлення сучасного ринку кави.

Для оцінки сучасного стану та динаміки розвитку світового ринку кави було застосовано статистичний метод. На основі статистичних даних було проаналізовано обсяги виробництва, експорту, імпорту та споживання кави у різних країнах світу. Також було визначено частку провідних країн у світовому виробництві та міжнародній торгівлі кавою, виявлено тенденції розвитку ринку та рівень його територіальної концентрації.

Під час дослідження було використано порівняльно-географічний метод, який дозволив зіставити особливості розвитку ринку кави в окремих країнах та регіонах світу. За допомогою цього методу було проаналізовано рівень спеціалізації країн, структуру експорту, масштаби виробництва та особливості споживання кавової продукції. Порівняльний аналіз дав змогу визначити конкурентні переваги провідних країн-виробників кави.

Для візуалізації просторових закономірностей розвитку ринку кави було використано картографічний метод. На основі тематичних карт було відображено географію виробництва, міжнародних торговельних потоків та основних центрів споживання кави. Використання картографічного методу

сприяло виявленню територіальних диспропорцій та регіональних особливостей функціонування світового ринку кави.

Крім того, у дослідженні було використано метод аналізу та синтезу. Аналіз дав можливість детально дослідити окремі складові світового ринку кави, а синтез – узагальнити отримані результати та сформулювати комплексне уявлення про особливості його функціонування та розвитку [30].

Використання комплексу методів дозволило всебічно дослідити світовий ринок кави, визначити закономірності його територіальної організації, сучасні тенденції розвитку та основні чинники функціонування в умовах глобалізації світової економіки.

РОЗДІЛ 2

ГЕОГРАФІЯ ВИРОБНИЦТВА КАВИ ТА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Кава є однією з найважливіших сільськогосподарських культур світового ринку та посідає провідне місце в міжнародній торгівлі аграрною продукцією. Її виробництво має чітко виражену географічну локалізацію, оскільки обмежене природно-кліматичними умовами тропічного та субтропічного поясів, тоді як основні центри споживання зосереджені переважно в економічно розвинених країнах. Така просторово-територіальна диспропорція формує складну систему глобальних торговельних зв'язків.

У сучасних умовах світовий ринок кави характеризується високим рівнем інтеграції, значною роллю транснаціональних корпорацій та залежністю від логістичних ланцюгів постачання. Водночас він є чутливим до впливу кліматичних змін, коливань цін та геополітичних чинників, що зумовлює його нестабільність і динамічність.

2.1. Природно-географічні передумови вирощування кави

Вирощування кави є одним із найбільш залежних від природно-географічних умов видів сільськогосподарської діяльності. Формування високоякісного врожаю кавових культур визначається комплексом кліматичних, ґрунтових, оротографічних та гідрологічних чинників. Саме поєднання сприятливих природних умов обумовило формування основних світових районів виробництва кави в межах так званого «кавового поясу».

Найважливішою природною передумовою вирощування кави є клімат. Кавове дерево належить до теплолюбних рослин, які потребують стабільного температурного режиму протягом року. Оптимальною для вирощування кави сорту арабіка є середньорічна температура повітря в межах +18...+24 °С, тоді як робуста краще переносить вищі температури – до +30 °С. Негативний вплив на розвиток рослин мають як заморозки, так і надмірна спека, що може призводити до зниження врожайності та погіршення якості зерен [34].

2.1. Географія вирощування кави в світі [1]

Важливим чинником є також кількість атмосферних опадів. Для нормального росту кавових дерев необхідна річна сума опадів у межах 1200-2500 мм із відносно рівномірним їх розподілом протягом року. Водночас короткі посушливі періоди є необхідними для стимулювання цвітіння рослин. Надмірне зволоження або тривалі посухи негативно впливають на формування плодів та можуть спричиняти поширення хвороб кавових дерев.

Значний вплив на вирощування кави мають орографічні умови. Найякісніші сорти кави вирощуються у гірських районах на висотах від 800 до 2000 м над рівнем моря. Висотна поясність сприяє формуванню м'якшого

температурного режиму, повільнішому дозріванню ягід та накопиченню ароматичних речовин у зернах. Саме тому високогірна кава з країн Латинської Америки та Східної Африки характеризується особливо високими смаковими властивостями.

Важливе значення мають ґрунтові ресурси. Для вирощування кави найбільш придатними є родючі, добре дреновані ґрунти з високим вмістом органічних речовин. Особливо сприятливими є вулканічні ґрунти, поширені в країнах Центральної Америки, Колумбії, Ефіопії та Індонезії. Такі ґрунти забезпечують рослини необхідними поживними елементами та сприяють формуванню високоякісного врожаю [34].

Суттєву роль відіграє також географічне положення територій вирощування кави. Основні виробники зосереджені в екваторіальних, субекваторіальних і тропічних широтах, де поєднуються стабільне тепло, достатнє зволоження та тривалий вегетаційний період. До провідних регіонів виробництва кави належать країни Південної Америки, Центральної Америки, Східної Африки та Південно-Східної Азії.

Окрім природних чинників, важливим є вплив екологічних умов. Кавові плантації часто розміщуються у затінених агроландшафтах, де дерева вирощуються разом із іншими культурами. Така система сприяє збереженню біорізноманіття, захисту ґрунтів від ерозії та підтриманню природного водного балансу території.

Природно-географічні передумови є визначальними у формуванні світових районів вирощування кави. Поєднання сприятливих кліматичних умов, родючих ґрунтів, оптимального рельєфу та достатнього зволоження забезпечує можливість ефективного функціонування кавового господарства та виробництва високоякісної продукції.

Coffee bean yields, 2024

Yields are measured in tonnes per hectare.

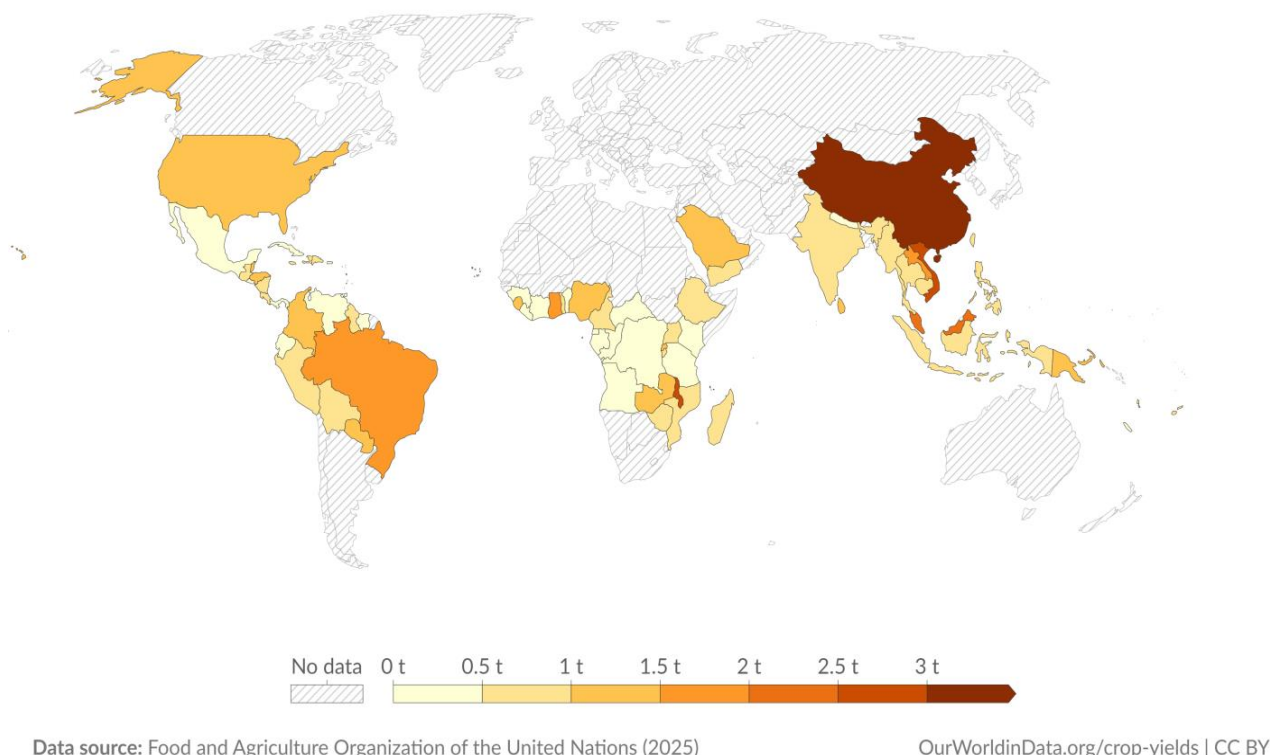

Рис. 2.2. Врожайність кавових бобів у світі, 2024 р. [36]

Найвищі показники врожайності кави спостерігаються в країнах Азії, насамперед у Китаї та В'єтнамі. Китай виділяється як світовий лідер за врожайністю – понад 3 т/га. Високі показники також характерні для В'єтнаму, Індонезії та Таїланду. Це пояснюється сприятливими агрокліматичними умовами, використанням інтенсивних технологій вирощування та високопродуктивних сортів кави [33].

У Латинській Америці значні показники врожайності мають Бразилія та Колумбія. Бразилія, яка є найбільшим виробником кави у світі, демонструє врожайність на рівні близько 2 т/га. У країнах Центральної Америки показники дещо нижчі, але залишаються стабільними завдяки сприятливому тропічному клімату та гірському рельєфу.

Африканські країни, попри історичну роль у походженні кави, характеризуються переважно низькою або середньою врожайністю. У

більшості держав Східної та Центральної Африки показники не перевищують 1 т/га. Це пов'язано з недостатнім рівнем механізації, обмеженим використанням добрив, залежністю від природних умов та нижчим рівнем інвестицій у сільське господарство.

Дані картосхеми демонструють просторову закономірність: найвища врожайність кави характерна для країн Південно-Східної Азії та частини Латинської Америки, тоді як Африка має нижчі показники продуктивності. Це свідчить про значний вплив природно-кліматичних умов, рівня технологічного розвитку та аграрної спеціалізації на ефективність кавового виробництва.

2.2. Географія світового виробництва кави

Світове виробництво кави є важливою складовою міжнародного агропромислового комплексу та охоплює значну кількість країн тропічного й субтропічного поясів. Територіальна організація кавового господарства сформувалася під впливом природно-географічних, історичних, соціально-економічних та зовнішньоекономічних чинників. Основні райони виробництва кави зосереджені в межах так званого «кавового поясу» Землі.

Каву вирощують у понад 50 країнах світу, кожна з яких характеризується специфічними природними умовами, кліматичними особливостями та типами ґрунтів. Сукупність цих чинників суттєво впливає на хімічний склад кавових зерен, що, своєю чергою, визначає смакові, ароматичні та інші якісні характеристики продукції. Саме тому однакові сорти кави, вирощені в різних регіонах, можуть істотно відрізнятися за своїми властивостями. У зв'язку з цим у світовій практиці поширилася географічна класифікація сортів кави, назви яких походять від районів вирощування або портів експорту продукції.

Бразилія є найбільшим виробником кави у світі, щорічно виробляючи близько 2,99 млн т. продукції. Друге місце за обсягами виробництва посідає В'єтнам із показником приблизно 1,85 млн т. на рік. Третім найбільшим

виробником кави є Індонезія, де щорічний обсяг виробництва становить близько 765 тис. т. [33].

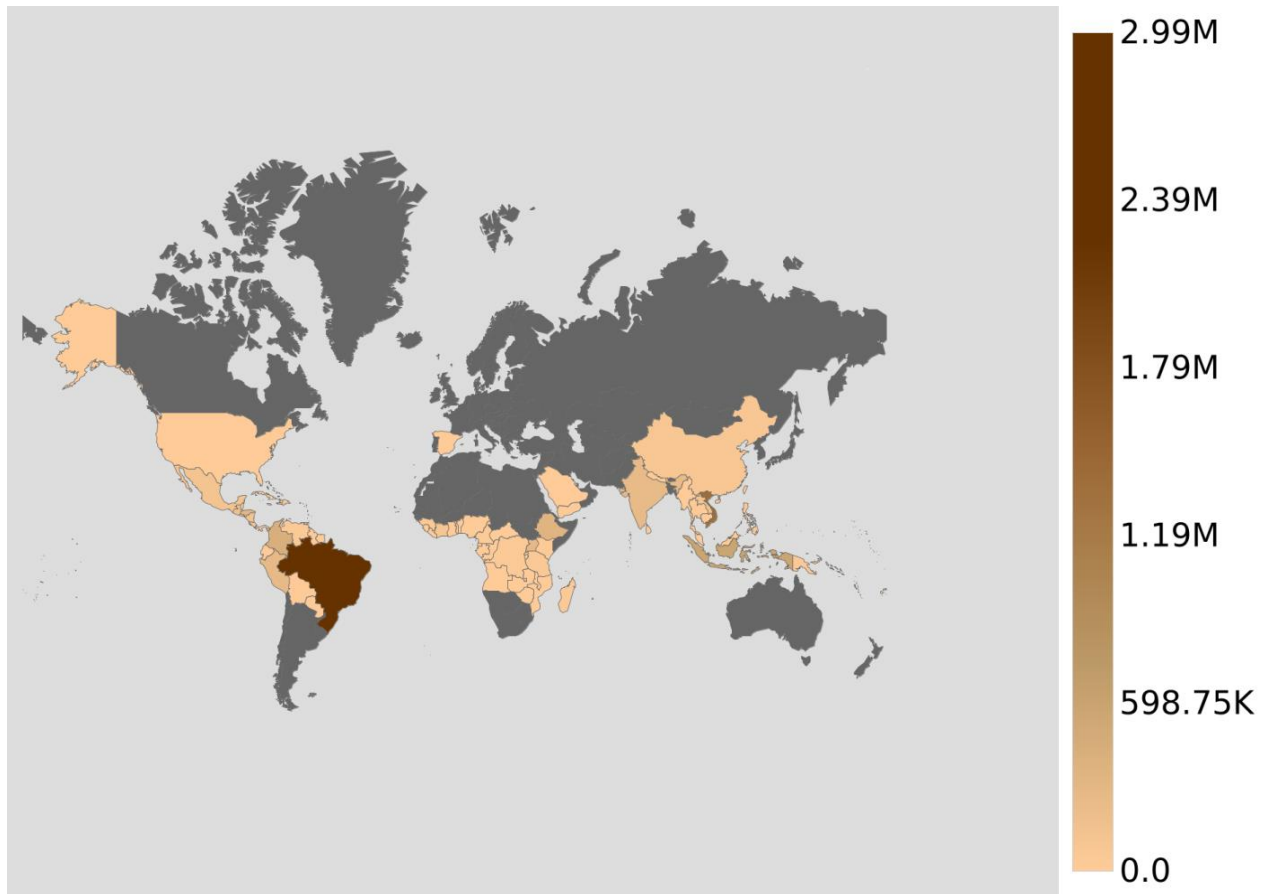

Рис. 2.3. Світове виробництво кави за країнами світу, 2025 р. [34]

Основні країни-виробники кави зосереджені переважно в межах тропічного поясу Землі, де поєднання високих температур і значного рівня зволоження створює оптимальні природно-кліматичні умови для вирощування кавових культур. У світовому господарстві основні райони виробництва кави доцільно поділяти на чотири географічні регіони.

Південна Америка є провідним регіоном світового кавового виробництва. Домінуюче положення займає Бразилія, яка забезпечує близько третини світового виробництва кави сорту арабіка. Значними виробниками також є Колумбія, Венесуела, Перу та Еквадор, де кавове господарство має важливе експортне значення.

Центральна Америка та країни Карибського басейну характеризуються високою роллю кавового виробництва в структурі

національної економіки. У країнах регіону – від Мексики до Панами – вирощування кави є однією з ключових галузей аграрного сектору. Особливе місце посідає Ямайка, яка відома виробництвом одного з найдорожчих і найякісніших сортів кави у світі.

Африка є одним із традиційних регіонів вирощування кави. У більшості країн континенту переважає виробництво кави сорту робуста, що зумовлено відповідними природно-кліматичними умовами. Водночас у високогірних районах окремих держав здійснюється вирощування кави сорту арабіка, яка потребує більш складних умов культивування [33].

У країнах Азії та Австралії розвиток кавового виробництва пов'язаний із модернізацією аграрного сектору та розширенням плантацій у таких країнах, як Індія та Індонезія. Важливе місце в регіональному експорті належить Індії, яка забезпечує значну частину поставок кави на світовий ринок.

2.3. Провідні країни-експортери та імпортери кави

Світова торгівля кавою характеризується чітким територіальним поділом між країнами-виробниками, розташованими в межах «кавового поясу», та основними центрами споживання і переробки продукції, зосередженими переважно у Північній Америці, Європі та Азії. Взаємодія між цими регіонами формує масштабний міжнародний ринок, у межах якого щороку здійснюється обіг кавової продукції на млрд. дол. США.

Бразилія посідає провідне місце у світовому виробництві та експорті кави, забезпечуючи понад чверть глобальних поставок продукції. В'єтнам є другим за обсягами експортером кави у світі та спеціалізується переважно на виробництві зерен сорту робуста. Колумбія займає важливі позиції на міжнародному ринку завдяки виробництву високоякісної арабіки, що забезпечує країні одне з провідних місць серед світових експортерів кави. Вагому роль у функціонуванні світового ринку також відіграють Індонезія,

Гондурас, Уганда та Ефіопія, які є значними виробниками та постачальниками кавової продукції.

Найбільші країни-імпортери кави характеризуються двома основними ознаками: значними обсягами внутрішнього споживання та важливою логістично-переробною функцією у світовій системі торгівлі кавою. Значна частина таких держав виступає регіональними центрами обсмажування, переробки та подальшої дистрибуції продукції.

Провідне місце серед імпортерів за вартісними показниками займають Сполучені Штати Америки, які значною мірою залежать від поставок кави з країн Латинської Америки. Важливим світовим центром імпорту та переробки кави є Німеччина, яка виступає найбільшим імпортером у Європі та здійснює значні обсяги реекспорту обсмаженої кави до інших країн континенту.

Італія також належить до провідних імпортерів кавової продукції. Основу імпорту становлять зелені кавові зерна, що використовуються для забезпечення потреб національної індустрії обсмажування та традиційного виробництва еспreso.

Важливу роль у світовій торгівлі кавою відіграють також європейські країни – Бельгія, Франція та Швейцарія, які виконують функції міжнародних центрів дистрибуції, переробки та експорту кавової продукції.

У 2025 році загальний обсяг світового імпорту кави у вартісному вираженні досяг 71,8 млрд дол. США. Порівняно з 2021 роком, коли світові закупівлі кави оцінювалися у 36,7 млрд дол., обсяги імпорту зросли на 95,9%.

У порівнянні з 2024 роком також спостерігалось суттєве зростання світового імпорту кави – на 38,3 %, оскільки у попередньому році загальна вартість імпортних поставок становила 51,9 млрд дол. США [33].

Найбільшими імпортерами кави у 2025 році були Сполучені Штати Америки, Німеччина, Італія, Франція та Іспанія. Сукупно на ці країни припадало майже 46,4 % загального світового обсягу імпорту кавової продукції [33].

У континентальному розрізі у 2025 році найбільший обсяг імпорту кави у вартісному вираженні припав на Європу, де було закуплено продукції на суму 40,8 млрд дол. США, що становить 56,8 % від загальносвітового показника. Другу позицію за обсягами імпорту посіла Північна Америка з часткою 21,9 %, тоді як на країни Азії припало 15,9 % світового імпорту кави.

Порівняно незначні частки імпортних поставок зафіксовано в Африці (2 %), Латинській Америці (1,7 %, включаючи Мексику та країни Карибського басейну), а також в Океанії (1,6 %), де основними імпортерами виступають Австралія та Нова Зеландія [33].

2.4. Особливості функціонування світового ринку кави

Світовий ринок кави є одним із найбільш масштабних та динамічних сегментів міжнародної агропродовольчої торгівлі. Кава належить до числа найважливіших товарів світового експорту серед сільськогосподарської продукції та забезпечує значні валютні надходження для багатьох країн, що розвиваються. У сучасних умовах функціонування ринку визначається впливом глобалізаційних процесів, міжнародного поділу праці, транснаціоналізації виробництва та розвитку міжнародної логістики.

Світове виробництво кави демонструє тенденцію до поступового зростання. За даними Міжнародної організації кави (ICO) [33], у 2024/2025 маркетинговому році світове виробництво кави перевищило 178 млн мішків (по 60 кг), що приблизно на 4-5 % більше порівняно з попереднім періодом. Лідером світового виробництва традиційно залишається Бразилія, на яку припадає близько 38 % світового обсягу виробництва. Друге місце займає В'єтнам із часткою близько 17 %, а серед інших провідних виробників виділяються Колумбія, Індонезія та Ефіопія.

Територіальна структура виробництва кави характеризується чіткою концентрацією в межах «кавового поясу» Землі – тропічної зони між Північним і Південним тропіками. Основними регіонами виробництва є

країни Латинської Америки, Південно-Східної Азії та Африки. Водночас основні центри споживання кави зосереджені у високорозвинених країнах Європи та Північної Америки. Найбільшими імпортерами кави є США, Німеччина, Франція, Італія та Японія. У 2025 році країни Європи забезпечили понад 56 % світового імпорту кави, тоді як на Північну Америку припадало майже 22 % світових закупівель продукції.

Світовий ринок кави характеризується високим рівнем міжнародної торгівлі. За оцінками міжнародних аналітичних організацій, загальний обсяг світового експорту кави у 2025 році перевищив 70 млрд дол. США. Провідними експортерами залишаються Бразилія, В'єтнам, Колумбія та Швейцарія. При цьому Швейцарія виступає одним із найбільших експортерів не завдяки вирощуванню кави, а через високий рівень переробки та реекспорту готової продукції.

Важливою особливістю функціонування ринку є значна залежність від природно-кліматичних умов. Зміни температурного режиму, посухи, надмірні опади або заморозки безпосередньо впливають на врожайність кавових культур. Наприклад, посуха у Бразилії у 2024 році спричинила скорочення прогнозованого врожаю арабіки та зростання світових цін на каву майже на 20 %. Таким чином, ринок кави залишається одним із найбільш чутливих до кліматичних змін серед аграрних ринків світу.

Ще однією важливою рисою є висока волатильність світових цін. Формування цін відбувається на міжнародних біржах, зокрема в Нью-Йорку та Лондоні. На динаміку цін впливають співвідношення попиту і пропозиції, валютні коливання, транспортні витрати, політична нестабільність у країнах-виробниках та спекулятивні операції на біржах. Упродовж 2023-2025 років середня світова ціна на арабіку коливалася в межах від 170 до 250 центів США за фунт, що свідчить про значну нестабільність ринку.

Суттєвий вплив на функціонування світового ринку кави мають транснаціональні корпорації. Провідні компанії контролюють значну частину міжнародної торгівлі, переробки та збуту кави. Серед найбільших компаній

ринку виділяються Nestlé, JDE Peet's, Starbucks та Lavazza [40-43]. Саме вони формують глобальні ланцюги постачання, визначають маркетингові тенденції та впливають на структуру міжнародного попиту.

У сучасних умовах спостерігається зростання сегмента specialty coffee – кави високої якості з чітким географічним походженням. За оцінками міжнародних асоціацій, частка specialty coffee у світовому ринку вже перевищує 20 % та продовжує зростати. Також зростає попит на органічну каву та продукцію із сертифікацією Fair Trade, що пов'язано з підвищенням уваги споживачів до екологічних та соціальних аспектів виробництва.

Сучасний світовий ринок кави характеризується високим рівнем глобалізації, територіальною спеціалізацією виробництва, значною роллю міжнародної торгівлі та високою залежністю від природно-кліматичних і економічних чинників. Подальший розвиток ринку визначатиметься впливом кліматичних змін, трансформацією міжнародного попиту, розвитком цифрової торгівлі та зростанням сегмента якісної та екологічно сертифікованої продукції.

2.5. Роль транснаціональних корпорацій у розвитку світового ринку кави

У сучасних умовах глобалізації транснаціональні корпорації (ТНК) відіграють ключову роль у функціонуванні та розвитку світового ринку кави. Саме великі міжнародні компанії контролюють значну частину виробництва, переробки, транспортування, маркетингу та реалізації кавової продукції. Їх діяльність формує глобальні ланцюги постачання, визначає тенденції розвитку ринку та суттєво впливає на міжнародну торгівлю кавою.

Масштаби діяльності транснаціональних корпорацій на світовому ринку кави характеризуються високим рівнем концентрації капіталу та значним впливом на міжнародну торгівлю. У сучасних умовах ТНК стали ключовими суб'єктами функціонування глобального кавового бізнесу, оскільки контролюють основні етапи виробничо-збутового ланцюга – від

закупівлі кавового зерна до реалізації готової продукції кінцевому споживачу. Саме транснаціональні корпорації формують основні тенденції розвитку світового ринку кави та визначають структуру міжнародних торговельних потоків.

За оцінками міжнародних аналітичних організацій, на частку найбільших транснаціональних корпорацій припадає понад 60 % світового ринку обсмаженої та розчинної кави. Такі компанії, як Nestlé, JDE Peet's, Starbucks, Lavazza та Tchibo [40-43], займають провідні позиції у сфері виробництва, переробки та реалізації кавової продукції. Лише компанія Nestlé контролює близько 20 % світового ринку розчинної кави завдяки бренду Nescafé, який реалізується більш ніж у 180 країнах світу.

Суттєвими є і фінансові масштаби діяльності провідних ТНК кавового ринку. У 2025 році обсяги продажів кавового сегмента компанії Nestlé [40] перевищили 25 млрд дол. США, а річний дохід Starbucks [41] склав понад 36 млрд дол. США. Ринкова капіталізація окремих корпорацій кавового сектору перевищує 100 млрд дол. США, що свідчить про їхню високу економічну могутність та значний вплив на глобальний ринок продовольчих товарів.

Значну роль на ринку також відіграє компанія JDE Peet's [42], яка об'єднує такі відомі бренди, як Jacobs, L'OR, Tassimo та Peet's Coffee. Її продукція реалізується більш ніж у 100 країнах світу.

Особливе місце у розвитку світового ринку кави займає корпорація Starbucks [41]. Станом на 2025 рік мережа компанії налічувала понад 40 тис. кав'ярень у більш ніж 80 країнах світу. Starbucks [41] стала одним із головних факторів популяризації культури споживання кави, особливо у країнах Азії та Латинської Америки. Компанія активно впливає на структуру попиту, формуючи тренди щодо specialty coffee, авторських напоїв та екологічно відповідального споживання.

Транснаціональні корпорації відіграють важливу роль у формуванні глобальних ланцюгів постачання кави. Більшість компаній співпрацюють із країнами-виробниками через систему довгострокових контрактів та

міжнародних закупівель. Основними постачальниками кавового зерна залишаються Бразилія, В'єтнам, Колумбія та Ефіопія. При цьому значна частина доданої вартості формується саме у країнах, де розташовані великі компанії з обсмаження, фасування та реалізації продукції.

Важливою особливістю діяльності ТНК є активне впровадження інноваційних технологій та цифрових рішень. Компанії використовують автоматизовані системи контролю якості, цифрові платформи управління поставками, онлайн-торгівлю та сучасні маркетингові інструменти. У 2025 році частка онлайн-продажів кавової продукції у структурі глобального ринку перевищила 18 %, що свідчить про зростання ролі цифрової економіки у розвитку ринку кави.

Транснаціональні корпорації також суттєво впливають на розвиток сегмента *specialty coffee* та екологічно сертифікованої продукції. Великі компанії дедалі активніше інвестують у програми сталого розвитку, підтримку фермерських господарств та впровадження екологічних стандартів виробництва. Наприклад, Starbucks та Nestlé [40, 41] реалізують міжнародні програми скорочення викидів CO₂, підтримки дрібних фермерів та розвитку екологічно безпечного виробництва кави.

Разом із позитивним впливом діяльність транснаціональних корпорацій має і певні негативні наслідки. Значна концентрація ринку призводить до посилення економічної залежності країн-виробників від великих міжнародних компаній. Часто дрібні фермери отримують лише незначну частку кінцевої вартості продукції, тоді як основний прибуток формується на етапах переробки та реалізації кави у розвинених країнах. Крім того, домінування великих корпорацій ускладнює конкуренцію для локальних виробників та невеликих підприємств.

Транснаціональні корпорації є одним із головних чинників розвитку сучасного світового ринку кави. Вони формують міжнародні торговельні потоки, визначають тенденції споживання, впливають на структуру виробництва та сприяють поширенню інноваційних технологій. Водночас

посилення ролі ТНК супроводжується зростанням концентрації капіталу та нерівномірним розподілом прибутків у межах глобального кавового бізнесу.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ КАВИ

3.1. Сучасний стан і тенденції розвитку світового ринку кави

Основна частка світового виробництва кави зосереджена в регіоні Південної Америки, який забезпечує найбільший внесок у глобальний обсяг виробництва цієї культури. Особливо високим попитом на міжнародних ринках користується кава бразильського та колумбійського походження, що пов'язано з її якісними характеристиками та значними обсягами виробництва.

У 2024/25 маркетинговому році Бразилія залишалася провідним світовим виробником кави, забезпечуючи близько 66 млн 60-кг мішків на рік. Виробництво кави є однією з ключових і найбільш прибуткових галузей аграрного сектору економіки країни, суттєво впливаючи на її експортні доходи та позиції у світовій торгівлі.

У 2024 році Бразилія забезпечила експорт кави на суму близько 11,4 млрд дол. США, що підтверджує її провідні позиції на світовому ринку та статус найбільшого експортера даної продукції. Друге місце за обсягами торгівлі посіла Швейцарія, де показник експорту становив приблизно 4 млрд дол. США.

Щодо географії виробництва, Бразилія залишалася беззаперечним лідером за площами під кавовими плантаціями. У 2023 році площа вирощування кави в країні становила близько 1,9 млн га. У ширшому регіональному вимірі Латинська Америка забезпечила виробництво понад 89 млн мішків кавових зерен, що підтверджує її домінуючу роль у глобальній структурі виробництва кави [39, 44]

У сегменті переробки та роздрібної торгівлі кавою значну роль відіграє компанія Starbucks як найбільша міжнародна мережа кав'ярень. З 2010 по 2024 рік чистий дохід компанії зріс із понад 10 млрд до більш ніж 36 млрд

дол. США, що свідчить про суттєве розширення її економічної діяльності. У той самий період кількість кав'ярень мережі у світі майже подвоїлася та перевищила 40 тис. закладів, що відображає глобальне розширення ринку споживання кави [41].

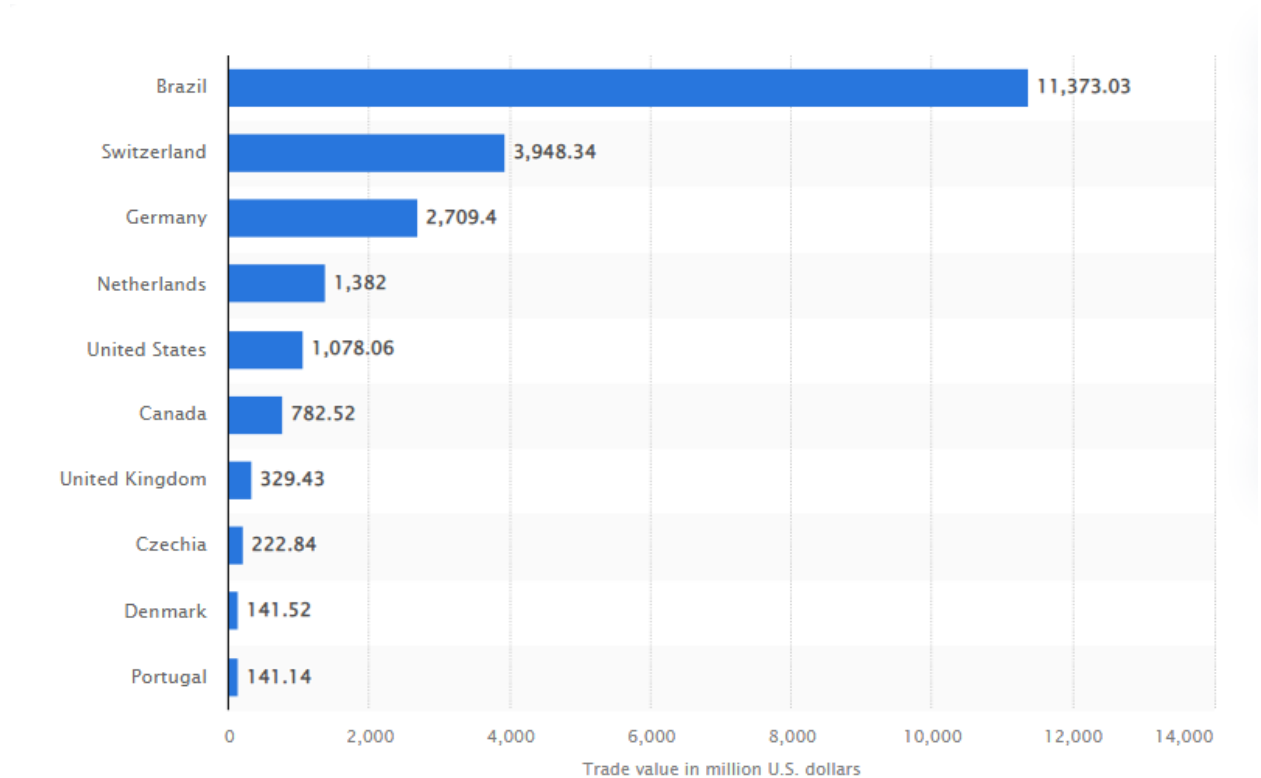

Рис. 3.1. Провідні країни-експортери кави у світі у 2024 році (млн. дол. США) [39, 44]

У 2024 році Сполучені Штати Америки залишалися провідним світовим імпортером кави, забезпечивши імпорт даної продукції на суму близько 9 млрд дол. США. Другу позицію у світовому рейтингу посіла Німеччина, обсяг імпорту якої становив приблизно 5,6 млрд дол. США.

Як найбільший імпортер кави у світі, США у 2023 році також демонстрували значний попит на окремі країни походження, зокрема імпорт колумбійської кави перевищив 1,5 млрд дол. США, що підкреслює важливу роль Колумбії у структурі постачання кави на американський ринок [39, 44].

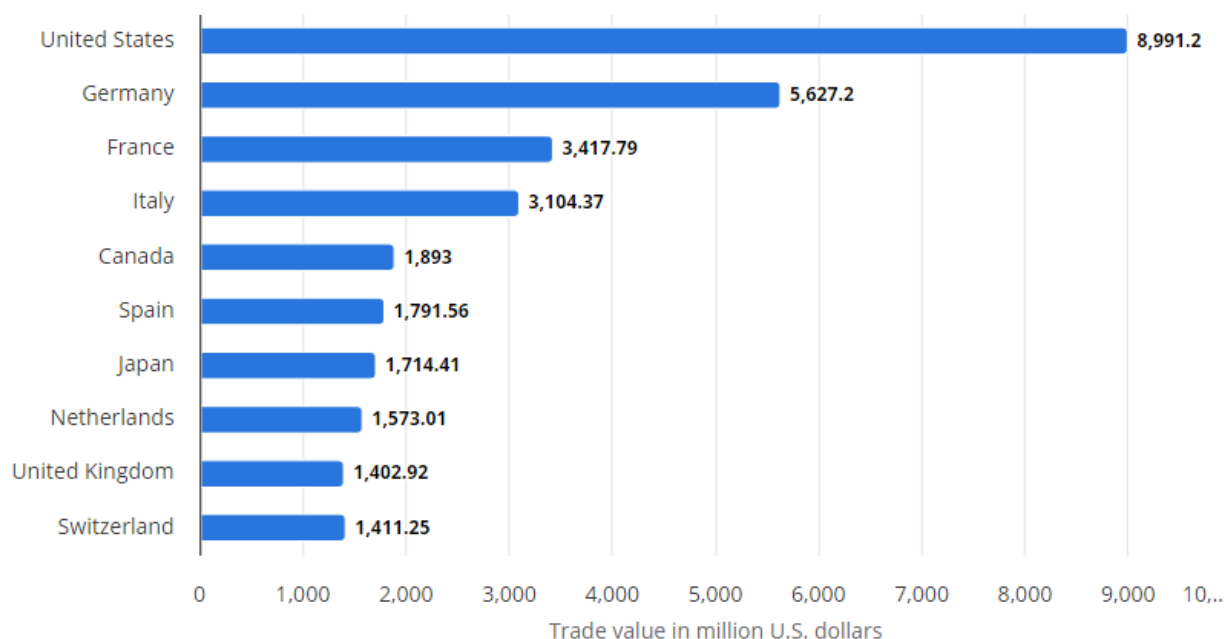

Рис. 3.2. Провідні країни-імпортери кави у світі у 2024 році
(млн. дол. США) [39, 44]

За оцінками аналітиків, обсяг світового ринку кави у 2025 році становив 256,29 млрд дол. США. Прогнозується, що до 2035 року цей показник зросте до 397,54 млрд дол. США, демонструючи середньорічний темп приросту на рівні 4,49 % упродовж 2026-2035 років [39, 44].

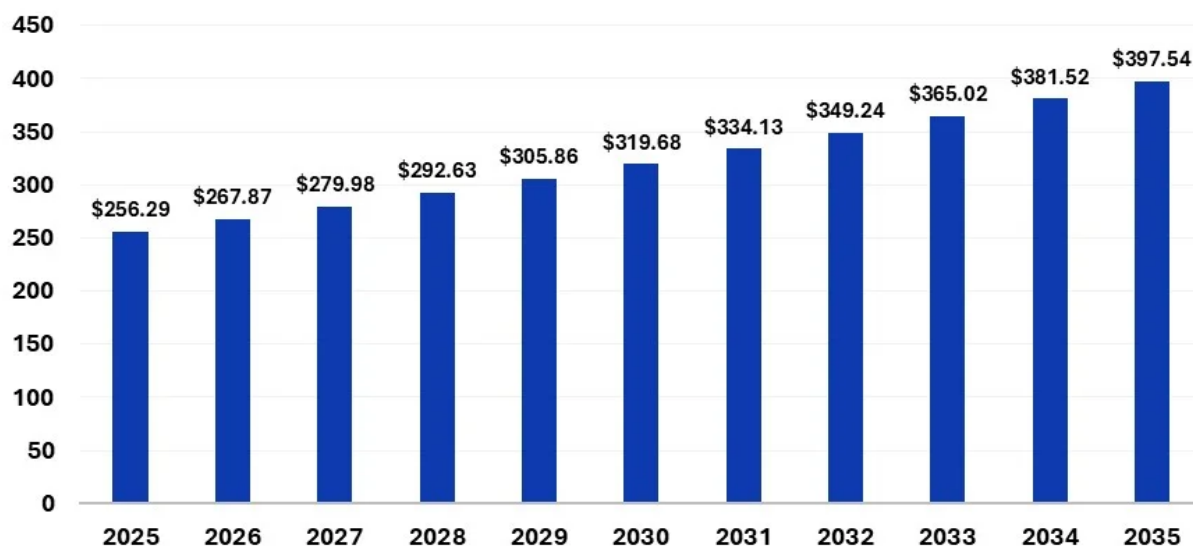

Рис. 3.3. Динаміка та прогноз розвитку світового ринку кави у 2025-2035 рр.
(млрд. дол. США) [39, 44]

Одним із ключових чинників розвитку світового ринку кави є поширення культури споживання кавових напоїв у різних країнах світу.

Важливу роль у стимулюванні попиту відіграє розширення мережі кав'ярень та спеціалізованих закладів громадського харчування, що сприяє популяризації кави серед населення та формуванню нових споживчих звичок.

За даними компанії Balance Coffee, у 2023 році середній рівень споживання кави у Великій Британії становив близько 528 чашок на одну особу на рік. Такий показник розраховано на основі щоденного споживання приблизно 98 млн чашок кави населенням країни. Це свідчить про високу популярність кави серед британських споживачів та значну роль цього напою у структурі повсякденного споживання [44].

Одним із ключових чинників зростання популярності кави є трансформація міського способу життя. Урбанізаційні процеси та прискорення ритму життя сприяли інтеграції кави в повсякденні споживчі практики населення. Важливим фактором розвитку світового ринку кави також стало підвищення обізнаності споживачів щодо її потенційних корисних властивостей, зокрема позитивного впливу на когнітивні функції та працездатність. Крім того, вміст кофеїну робить каву популярним напоєм серед населення, яке веде активний та напружений спосіб життя. У результаті зазначених тенденцій спостерігається стійке зростання попиту на різноманітні кавові напої, особливо у великих містах та урбанізованих регіонах світу.

Останніми роками у світі спостерігається зростання популярності позадомашнього споживання напоїв та проведення різноманітних соціальних заходів, що сприяє активному розвитку кавової культури. Ця тенденція стала важливим чинником розширення міжнародних мереж кав'ярень, серед яких особливе місце займають Starbucks, Tim Hortons та Costa Coffee. Завдяки широкій географії діяльності ці компанії відіграють важливу роль у формуванні сучасного світового ринку кави та популяризації кавових напоїв серед населення.

Поряд із розвитком великих мережеских закладів значного поширення набувають незалежні кав'ярні, які орієнтуються на індивідуальний підхід до

споживача та розширення асортименту продукції. Зокрема, зростає попит на альтернативні види кавових напоїв, серед яких холодна кава (cold brew), айс-кава та інші спеціалізовані напої.

Додатковим фактором розвитку кавового ринку виступає зростання міжнародного та внутрішнього туризму. Активізація туристичних потоків сприяє поширенню культури відвідування кафе та кав'ярень, що створює нові можливості для підприємств сфери громадського харчування та стимулює подальше розширення ринку кавової продукції.

За наявними оцінками, компанія Starbucks щоденно реалізує близько 14,3 млн чашок кави, пропонуючи споживачам широкий асортимент напоїв та постійно впроваджуючи нові продукти, що дозволяє їй утримувати провідні позиції на світовому ринку кави [41].

За прогностичними оцінками, обсяг європейського ринку кави у 2025 році становив 87,14 млрд дол. США. Очікується, що до 2035 року цей показник зросте до 137,70 млрд дол. США. Упродовж 2026-2035 років середньорічний темп приросту ринку прогнозується на рівні 4,68 %, що свідчить про стабільний розвиток кавової індустрії в Європі та збереження високого попиту на кавову продукцію серед населення регіону [39, 44].

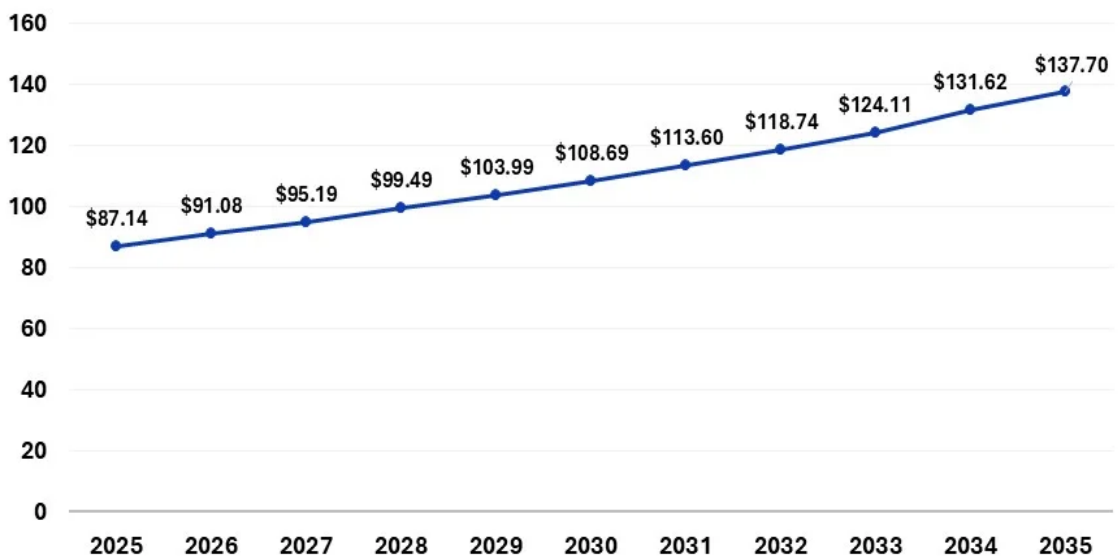

Рис. 3.4. Прогнозована динаміка обсягу ринку кави Європи у 2025-2035 рр. (млрд дол. США) [39, 44]

Європа залишається провідним регіоном світового ринку кави, на частку якого у 2025 році припадало близько 34 % світового обсягу ринку. Високий рівень споживання кави серед дорослого населення зумовлює стійкий попит на якісну продукцію. У зв'язку з цим виробники дедалі більше орієнтуються на випуск преміальної та спеціалізованої (specialty) кави, що відповідає сучасним вимогам споживачів щодо якості та походження продукції [44].

Особливо помітною є тенденція до зростання споживання кави у спеціалізованих кав'ярнях країн Західної Європи, де переважає попит на високоякісні сорти та авторські кавові напої. Водночас ринок кави Великої Британії демонструє стабільні темпи розвитку, що свідчить про подальше зміцнення позицій кавової культури в регіоні.

Важливу роль у забезпеченні попиту відіграють регіональні постачальники та експортери кави, які систематично здійснюють поставки високоякісної продукції на європейський ринок. Очікується, що подальше зростання попиту на преміальну та спеціалізовану каву створюватиме сприятливі умови для розширення їхньої присутності на ринку та підвищення конкурентоспроможності.

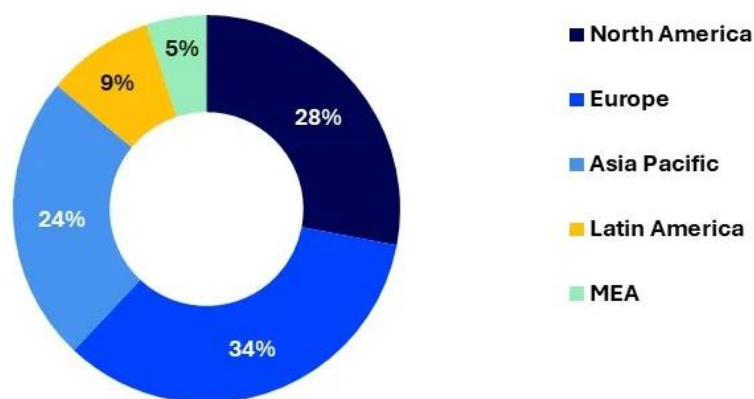

Рис. 3.5. Регіональна структура світового ринку кави у 2025 році (%) [39]

Північна Америка займає значну частку світового ринку кави. Домінування цього регіону зумовлене наявністю країн із найвищим рівнем

споживання кави, зокрема США та Канади. Зростання попиту сприяло розширенню виробництва кавових напоїв у регіоні. Трансформація способу життя населення призвела до підвищення популярності готових до споживання напоїв, серед яких кава посідає провідні позиції завдяки вмісту кофеїну та його стимулювальним властивостям. Сполучені Штати також є одним із ключових гравців на ринку закладів кавової індустрії, що зумовлює домінування кавового бізнесу в регіоні.

Прогнозується, що Азіатсько-Тихоокеанський регіон демонструватиме найвищі темпи середньорічного зростання на світовому ринку кави у період 2024-2034 років. Така динаміка зумовлена процесами стрімкої урбанізації в країнах, зокрема Індії, Китаї та Японії. Спостерігається поступове зростання споживчих переваг на користь кави серед населення регіону. Додатковим чинником розвитку ринку виступає розширення електронної комерції в країнах, що розвиваються, що сприяє підвищенню доступності кавової продукції. Важливу роль також відіграє зростання туристичної індустрії в азійських державах, що стимулює інвестиційну активність міжнародних компаній у кавовому секторі регіону.

Рис. 3.6. Провідні компанії світового ринку кави [33, 40-43]

Світовий ринок кави характеризується високою концентрацією виробництва та збуту, де провідні позиції займають великі транснаціональні корпорації. Представлені компанії контролюють значну частку світового

ринку завдяки відомим брендам, розвиненим каналам дистрибуції та широкому асортименту продукції.

Лідерами на світовому ринку кави є такі компанії, як Nestlé [40] є найбільшим виробником кавової продукції у світі та володіє брендами Nescafé і Nespresso. Starbucks [41] домінує у сфері кав'ярень і є найвідомішою міжнародною мережею закладів кави. JDE Peet's входить до числа найбільших світових виробників кави та об'єднує багато популярних брендів.

Європейські виробники – це Lavazza, Tchibo та Melitta мають сильні позиції на європейському ринку та відомі високою якістю продукції. Massimo Zanetti спеціалізується на преміальному сегменті кави [36].

Регіональні та спеціалізовані компанії – це Strauss Coffee активно працює на ринках Близького Сходу та Східної Європи. The J.M. Smucker Company займає важливе місце на північноамериканському ринку кави [36].

Ринок кави продовжує зростати завдяки підвищенню споживання кавових напоїв, розвитку культури споживання кави та збільшенню попиту на преміальні й спеціалізовані сорти. Найбільшу конкурентну перевагу мають компанії, які поєднують власне виробництво, сильні бренди та глобальну мережу збуту. Для сучасного ринку характерні тенденції до розвитку екологічного виробництва, органічної кави та цифровізації каналів продажу.

3.2. Вплив глобальних економічних та екологічних чинників на ринок кави

Світовий ринок кави є одним із найбільш чутливих до впливу глобальних економічних та екологічних факторів аграрних ринків. Його функціонування визначається складною взаємодією попиту та пропозиції, що формуються під впливом макроекономічної кон'юнктури, кліматичних змін, геополітичної нестабільності та логістичних ризиків.

Одним із ключових економічних факторів є динаміка світового попиту. За оцінками Міжнародної організації кави (ICO), глобальне споживання кави

у 2024/2025 маркетинговому році перевищило 177 млн мішків (по 60 кг), що на близько 2-2,5% більше, ніж у попередньому періоді. Найшвидше зростання споживання спостерігається в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, де темпи урбанізації та зростання середнього класу стимулюють формування нової культури споживання кави.

Водночас важливу роль відіграє інфляційний тиск. У 2022-2025 роках світові ціни на каву зазнавали значних коливань: індекс ІСО демонстрував зростання середньої ціни арабіки більш ніж на 20-35% у пікові періоди, що було пов'язано з подорожчанням енергоносіїв, добрив та логістики. Зростання витрат виробництва особливо відчутне для країн-експортерів, де частка витрат на добрива та транспорт у структурі собівартості досягає 30-45% [36].

Додатковим економічним чинником є концентрація ринку. На Бразилію припадає близько 35-37% світового виробництва кави, а разом із В'єтнамом, Колумбією та Індонезією ці країни забезпечують понад 65% глобальної пропозиції. Така концентрація робить ринок вразливим до локальних шоків у країнах-лідерах.

Екологічні чинники мають дедалі більший вплив на стабільність світового ринку кави. Кавові дерева є надзвичайно чутливими до змін температури та режиму опадів, що робить виробництво залежним від кліматичних умов.

У 2023-2025 роках у Бразилії та В'єтнамі фіксувалися періоди посухи та аномальних температур, що призвело до зниження врожайності в окремих регіонах на 10-20%. За оцінками дослідницьких центрів, зміна клімату може скоротити придатні для вирощування кави площі у світі до 2050 року на до 50%, якщо не будуть впроваджені адаптаційні технології.

Окрему роль відіграють хвороби рослин, зокрема кавова іржа (coffee leaf rust), поширення якої посилюється через підвищення вологості та нестабільність клімату. Це призводить до додаткових втрат урожаю в межах 5-15% щорічно у вразливих регіонах Центральної Америки та Африки [36].

Світовий ринок кави також залежить від стану глобальних ланцюгів постачання. Порушення морської логістики у 2021-2025 роках (зокрема через кризу контейнерних перевезень та геополітичні конфлікти) спричинили зростання вартості транспортування кави в середньому на 40-60% порівняно з докризовим рівнем [33].

Крім того, торговельні обмеження та коливання валютних курсів суттєво впливають на конкурентоспроможність експортерів. Ослаблення валют країн-виробників (зокрема бразильського реала та в'єтнамського донга) частково компенсує втрати від падіння врожайності, але підвищує нестабільність доходів фермерів.

Світовий ринок кави перебуває під комплексним впливом економічних та екологічних чинників. Економічні фактори визначають рівень попиту, цінову динаміку та структуру міжнародної торгівлі, тоді як екологічні фактори безпосередньо впливають на обсяги виробництва та його стабільність. У перспективі саме кліматичні зміни та адаптація аграрного сектору стануть ключовими детермінантами розвитку глобального кавового ринку.

3.3. Проблеми та перспективи розвитку світового ринку кави

Світовий ринок кави є одним із найбільших сегментів міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією. Його розвиток визначається як зростаючим попитом на каву в різних регіонах світу, так і численними викликами, які впливають на виробництво, переробку та реалізацію продукції. В сучасних умовах функціонування ринку характеризується значною динамічністю, що обумовлює необхідність адаптації виробників та інших учасників ринку до нових економічних, екологічних і соціальних умов.

Однією з найважливіших проблем світового ринку кави є вплив змін клімату на виробництво. Підвищення середньорічних температур, зміна режиму опадів, поширення посух та екстремальних погодних явищ негативно

позначаються на врожайності кавових плантацій. Особливо вразливими є провідні країни-виробники, зокрема Бразилія, В'єтнам, Колумбія та Ефіопія. Скорочення площ, придатних для вирощування кави, призводить до зниження обсягів виробництва та зростання світових цін на продукцію.

Важливою проблемою залишається висока волатильність цін на світовому ринку кави. Коливання цін обумовлюються змінами обсягів виробництва, погодними умовами, спекулятивними операціями на біржах, змінами валютних курсів та загальною економічною ситуацією у світі. Нестабільність цін негативно впливає на доходи фермерів, особливо дрібних виробників, які часто не мають можливості компенсувати втрати від несприятливої ринкової кон'юнктури.

Суттєвою проблемою є нерівномірний розподіл доходів у міжнародному ланцюгу створення вартості. Значна частина прибутку концентрується в руках великих транснаціональних корпорацій, що займаються переробкою, обсмаженням та реалізацією готової продукції. Натомість виробники кавових зерен у країнах, що розвиваються, отримують порівняно невелику частку кінцевої вартості продукції. Така ситуація зумовлює соціально-економічні труднощі у багатьох регіонах вирощування кави.

Серед актуальних викликів також слід відзначити зростання виробничих витрат, дефіцит робочої сили, логістичні проблеми та наслідки глобальних криз.

Разом із проблемами існують значні перспективи подальшого розвитку світового ринку кави. Однією з головних тенденцій є стаłe зростання споживання кави. Традиційно високий попит зберігається в країнах Європи та Північної Америки, водночас швидкими темпами зростає споживання в країнах Азії, насамперед у Китаї, Індії, Індонезії та Південній Кореї. Збільшення чисельності населення, урбанізація та підвищення рівня доходів сприяють розширенню ринку збуту.

Перспективним напрямом розвитку є зростання сегменту спеціалізованої кави (Specialty Coffee), яка характеризується високою якістю, простежуваністю походження та дотриманням екологічних стандартів виробництва. Споживачі дедалі більше уваги приділяють якості продукції, умовам її виробництва та впливу на навколишнє середовище, що стимулює розвиток сертифікованого виробництва.

Важливу роль у розвитку ринку відіграють інновації та цифровізація. Використання сучасних технологій у сільському господарстві, автоматизація процесів вирощування та обробки кави, впровадження цифрових платформ для торгівлі та контролю якості сприяють підвищенню ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції.

Значні перспективи пов'язані з відповідальним споживанням кави, а саме, зростає попит на каву, вироблену відповідно до екологічних і соціальних стандартів, що стимулює поширення програм сертифікації Fair Trade, Rainforest Alliance та Organic. Це створює додаткові можливості для виробників отримувати вищі доходи та забезпечувати довгострокову стабільність виробництва [33].

Світовий ринок кави перебуває під впливом низки економічних, екологічних та соціальних викликів, серед яких особливе значення мають зміни клімату, нестабільність цін і нерівномірний розподіл доходів між учасниками ринку. Водночас зростання світового попиту, розвиток спеціалізованого сегмента, впровадження інноваційних технологій створюють сприятливі передумови для подальшого розширення і модернізації світового ринку кави в довгостроковій перспективі.

Для комплексної оцінки внутрішніх та зовнішніх факторів розвитку світового ринку кави був виконаний SWOT-аналіз. За допомогою SWOT-аналізу було визначено сильні і слабкі сторони світового ринку кави, а також виявлено основні можливості його подальшого розвитку та потенційні загрози. Такий підхід дав змогу сформулювати цілісне уявлення про сучасний

стан галузі та окреслити перспективи її трансформації в умовах глобальних економічних і кліматичних змін.

Таблиця 3.1.

SWOT-аналіз проблем та перспектив розвитку світового ринку кави
(складено автором за даними [33, 34])

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Стабільно високий попит на каву в більшості країн світу.	Висока залежність виробництва від природно-кліматичних умов.
Широка географія споживання та сформована культура кавоспоживання.	Нестабільність цін через коливання врожайності та біржові спекуляції.
Значний внесок галузі в економіку країн-виробників.	Концентрація виробництва в обмеженій кількості країн тропічного поясу.
Розвинена міжнародна торгівля та глобальні логістичні мережі.	Низька додана вартість у країнах-виробниках сировини.
Активна діяльність транснаціональних корпорацій, що забезпечують інвестиції та інновації.	Соціально-економічна вразливість дрібних фермерських господарств.
Різноманітність сортів і сегментів ринку (масовий, преміальний, specialty coffee).	Значна залежність від світових транспортних та логістичних систем.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Зростання попиту на каву в країнах Азії та Африки.	Кліматичні зміни, що скорочують площі придатних для вирощування кави земель.
Розвиток сегменту specialty coffee та органічної продукції.	Поширення хвороб і шкідників кавових дерев.
Впровадження інноваційних технологій вирощування та переробки.	Волатильність світових цін на каву та фінансові ризики виробників.
Розширення програм справедливої торгівлі (Fair Trade) та сертифікації продукції.	Геополітичні конфлікти, торговельні обмеження та порушення логістичних ланцюгів.
Зростання популярності екологічно відповідального споживання.	Посилення конкуренції між країнами-виробниками та замінниками кави.
Підвищення доданої вартості через розвиток місцевої переробки в країнах-виробниках.	Інфляційні процеси та зниження купівельної спроможності населення.

SWOT-аналіз свідчить, що світовий ринок кави характеризується високою стійкістю завдяки стабільному попиту, глобальному поширенню культури споживання та розвиненій системі міжнародної торгівлі. Водночас його функціонування значною мірою залежить від природно-кліматичних умов, що робить галузь вразливою до змін клімату та екологічних ризиків. Найбільші перспективи розвитку пов'язані зі зростанням споживання у країнах Азії, розвитком сегмента specialty coffee, цифровізацією виробництва. Серед основних загроз виділяються кліматичні зміни, нестабільність світових цін, поширення хвороб кавових культур та геополітична нестабільність, що може негативно впливати на міжнародні поставки кави. Така ситуація вимагає адаптації виробників до нових викликів та впровадження інноваційних підходів до ведення кавового бізнесу.

3.4. Місце України у світовому ринку кави

Україна не належить до країн-виробників кави через відсутність відповідних природно-кліматичних умов для вирощування кавового дерева, однак посідає важливе місце у світовому ринку як країна-імпортер і споживач кавової продукції. В останні роки український ринок кави демонструє стабільне зростання, що пов'язано зі зміною споживчих уподобань населення, розвитком культури споживання кави, поширенням кав'ярень та збільшенням попиту на якісну зернову каву.

Основу українського ринку становить імпорт продукції. За даними Державної митної служби України, у 2025 році Україна імпортувала 44,18 тис. т. кави. У грошовому виразі імпорт зріс на 39,2 % і досяг 352,18 млн дол. США. Основними постачальниками кави в Україну були Польща (15,5 % імпорту), Німеччина (13,1 %) та Італія (11,9 %) [15].

У першому кварталі 2025 року імпорт кави та її замінників становив 11,256 тис. т, а витрати на імпорт досягли 79,5 млн дол. США, що значно перевищує показники аналогічного періоду попереднього року. Зростання

вартості імпорту пов'язане насамперед із підвищенням світових цін на каву через несприятливі погодні умови у провідних країнах-виробниках, зростання вартості логістики та добрив.

Україна переважно імпортує обсмажену та готову до споживання каву з країн Європейського Союзу, хоча сировина для її виробництва надходить із Бразилії, В'єтнаму, Колумбії та інших тропічних держав. Значна частина імпорту здійснюється через Польщу, яка виступає важливим логістичним та переробним центром для постачання кави в країни Центральної та Східної Європи.

Внутрішній ринок кави України характеризується активним розвитком сегмента HoReCa, спеціалізованих кав'ярень та локальних обсмажувальних підприємств. У великих містах України сформувалася сучасна кавова культура, орієнтована на споживання якісної арабіки та specialty coffee. Водночас зростає популярність альтернативних методів заварювання кави, що сприяє диверсифікації ринку та збільшенню попиту на преміальну продукцію. У 2024 році обсяг виторгу українських підприємств, що спеціалізуються на виробництві чаю та кави, становив близько 10 млрд грн, що на 1,4 млрд грн перевищило показник 2023 року.

Станом на 2024 рік у сфері виробництва чаю та кави в Україні функціонувало 570 суб'єктів господарювання, серед яких 264 юридичні особи та 306 фізичних осіб-підприємців. Найвищий рівень концентрації підприємств даної галузі зафіксовано у місті Києві. Серед досліджених суб'єктів господарювання наявні підприємства за участю іноземного капіталу, зокрема з Китаю, Молдови, Індії, Туреччини, Кіпру та інших європейських держав, що свідчить про інтеграцію українського ринку у міжнародний економічний простір [1].

У динаміці за 2023-2024 роки зафіксовано суттєве зростання цін на основні кавові сорти: вартість арабіки збільшилася приблизно на 190 %, тоді як робуста подорожчала на 263 % за аналогічний період. Така висока волатильність світового ринку кави була обумовлена сукупністю

несприятливих факторів, зокрема посухами в Бразилії та В'єтнамі, які суттєво скоротили обсяги виробництва, а також геополітичними потрясіннями, що призвели до зростання логістичних витрат і подовження термінів постачання. Але у грудні 2025 року спостерігалось зниження світових цін на каву сорту робуста до мінімального рівня, що було зумовлено збільшенням пропозиції з боку В'єтнаму – провідного світового виробника цього виду кавових зерен.

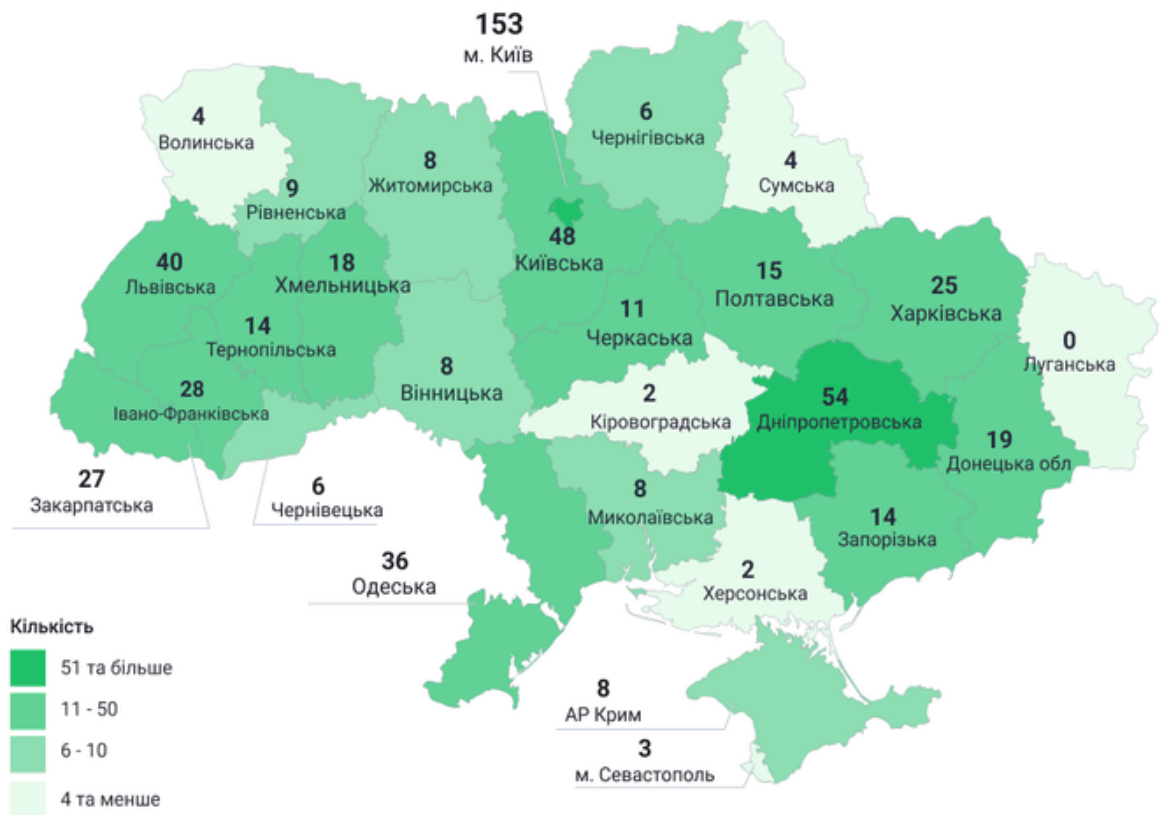

Рис. 3.7. Регіональний розподіл виробників чаю та кави в Україні, 2025 р. (к-ть) [1, 15]

У 2025 році в Україні зберігалася виражена регіональна диференціація цін на каву, зокрема на еспресо як базовий напій кавового ринку. У середньому його вартість становила 41 грн, що на 17 % більше порівняно з 2024 роком (35 грн), а в довгостроковій перспективі майже удвічі перевищує рівень, зафіксований на початку повномасштабної війни. Це свідчить про

стійкий інфляційний вплив і зростання витрат у всьому ланцюгу формування вартості кавової продукції [1].

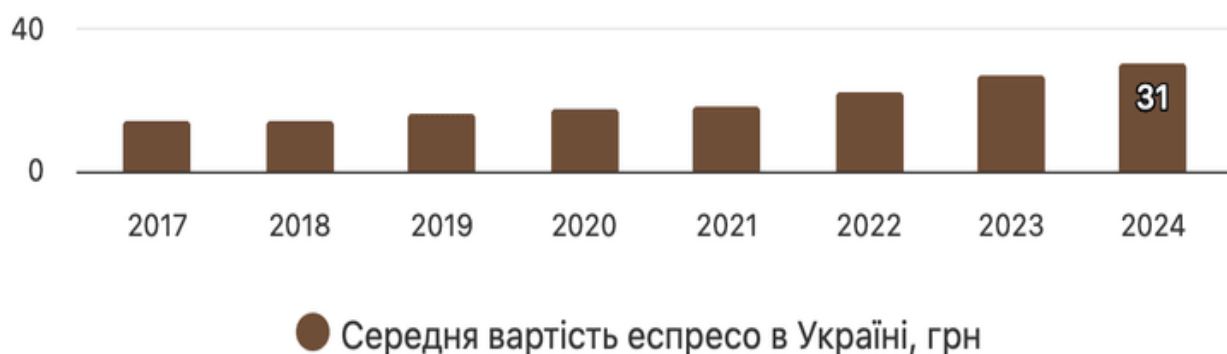

Рис. 3.8. Динаміка середньої вартості еспресо в Україні за період 2017-2024 рр.(грн.) [1, 15]

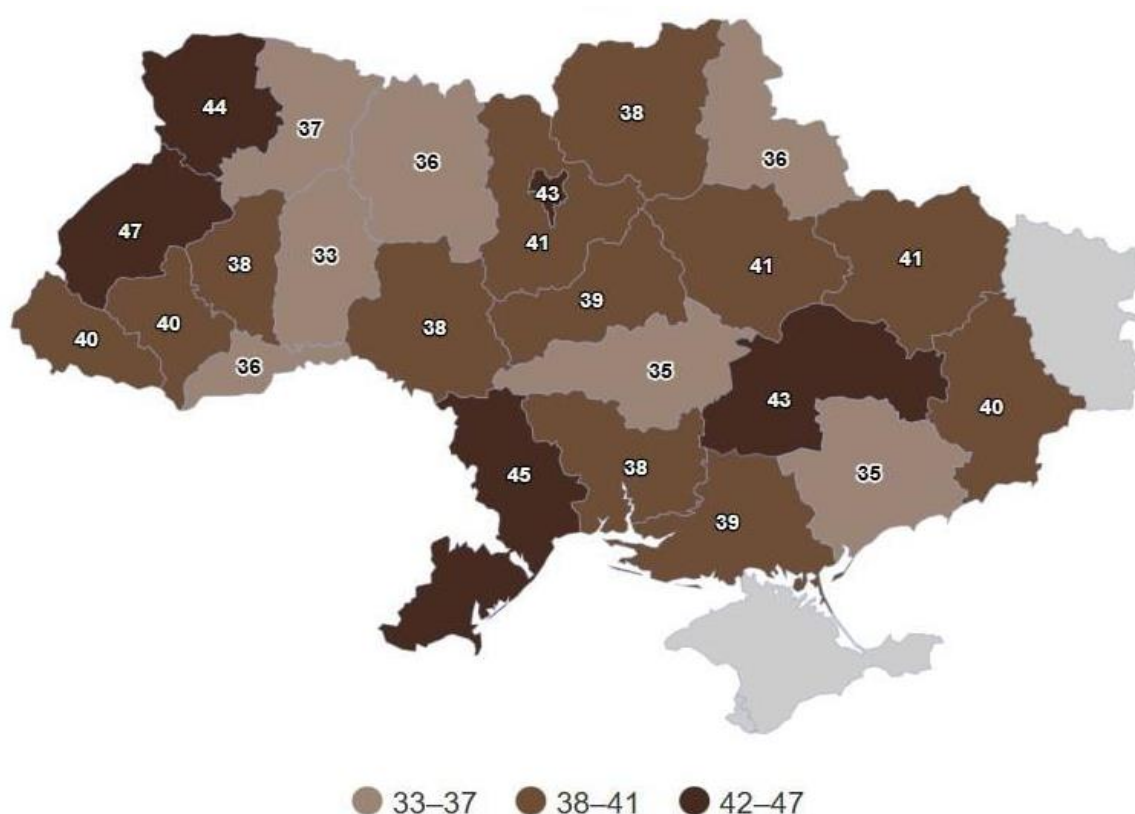

Рис. 3.9. Середня вартість еспресо за регіонами України, 2025 р. (грн.) [1, 15]

Найвищі ціни традиційно спостерігалися у західних регіонах: у Львівській області середня вартість еспресо становила близько 47 грн, що забезпечило їй перше місце у загальнонаціональному рейтингу. Одеська область, яка у попередні роки була лідером за рівнем цін, у 2025 році посіла

друге місце з показником близько 45 грн за чашку. Водночас у Хмельницькій області зафіксовано найнижчий рівень вартості – приблизно 33 грн, попри річне зростання на 18 %. Відносно доступні ціни також спостерігалися у Запорізькій та Кіровоградській областях (близько 35 грн).

Найбільший річний приріст вартості еспreso відзначено у Сумській області (+26 %), яка, однак, зберігала рівень нижчий за середньоукраїнський – близько 36 грн. Регіональна структура цін на каву в Україні характеризується значною варіативністю, що зумовлено як економічними умовами, так і логістичними та безпековими факторами [15].

Незважаючи на складну економічну ситуацію та воєнні умови, український ринок кави демонструє стійкість і здатність до адаптації. Розвиток електронної комерції, локального обсмаження та малого підприємництва сприяє розширенню внутрішнього ринку. У 2025 році економіка України продовжила поступове відновлення, що позитивно вплинуло на сферу внутрішньої торгівлі та переробної промисловості.

Перспективи розвитку внутрішнього ринку кави України пов'язані з кількома ключовими напрямками. По-перше, очікується подальше зростання культури споживання кави та збільшення попиту на якісну зернову продукцію. По-друге, розширення мереж кав'ярень і розвиток локальних брендів сприятимуть формуванню конкурентного середовища. По-третє, перспективним є розвиток власного обсмаження імпортованої сировини, що дозволить створювати продукцію з більшою доданою вартістю всередині країни.

Водночас існують і стримувальні фактори розвитку ринку. Серед них – висока залежність від імпорту, коливання світових цін на каву, інфляційні процеси та логістичні ризики, пов'язані з воєнними діями. Однак навіть за цих умов український ринок кави залишається одним із найбільш динамічних сегментів продовольчого ринку.

Україна виступає важливим імпортером і перспективним споживчим ринком у світовій системі торгівлі кавою. Подальший розвиток внутрішнього

ринку залежатиме від економічної стабілізації, інтеграції до європейського економічного простору, розвитку малого та середнього бізнесу, а також зростання культури споживання кави серед населення.

ВИСНОВКИ

У ході виконання поставлених у кваліфікаційній роботі завдань було комплексно досліджено географічні особливості світового ринку кави та визначено ключові закономірності його розвитку.

Розкрито теоретичні основи дослідження світового ринку кави, узагальнено підходи до його трактування та систематизовано основні чинники, що впливають на його формування і динаміку. Встановлено, що ринок кави є складною багаторівневою системою, яка функціонує під впливом економічних, соціальних та споживчих факторів.

У результаті дослідження було проаналізовано природно-географічні передумови вирощування кави та особливості територіальної організації її виробництва. Встановлено, що основні райони культивування кавових дерев зосереджені в межах так званого «кавового поясу» між 25° північної та 30° південної широти. Найсприятливіші умови для вирощування кави сформувалися в країнах Латинської Америки, Африки та Південно-Східної Азії завдяки поєднанню теплого вологого клімату, середньорічних температур у межах +18...+24 °C, достатньої кількості опадів (1500-2500 мм на рік) та родючих вулканічних ґрунтів. Виявлено, що світове виробництво кави характеризується високою територіальною концентрацією: провідними виробниками є Бразилія, В'єтнам, Колумбія та Індонезія, які забезпечують переважну частку світового врожаю кавових зерен. Це свідчить про вирішальний вплив природно-кліматичних чинників на формування географії світового виробництва кави.

У ході дослідження було проаналізовано сучасні особливості міжнародної торгівлі кавою та визначено місце провідних країн у світових експортно-імпортних потоках. Встановлено, що найбільшими експортерами кави є Бразилія, В'єтнам, Колумбія та Гондурас, тоді як основними імпортерами виступають Сполучені Штати Америки, Німеччина, Італія та Франція. Дослідження показало, що значна частина доданої вартості формується не в країнах-виробниках сировини, а в державах, де

здійснюються обсмажування, переробка та реалізація готової продукції. Визначено, що ключовий вплив на функціонування світового ринку кави мають транснаціональні корпорації, зокрема Nestlé, JDE Peet's та Starbucks, які контролюють значну частину світового ринку обсмаженої та розчинної кави. Саме ці компанії формують глобальні ланцюги постачання, визначають стандарти якості продукції, впливають на цінову кон'юнктуру та забезпечують логістичний зв'язок між країнами-виробниками і основними ринками споживання.

У процесі дослідження було охарактеризовано сучасні тенденції розвитку світового ринку кави та визначено основні чинники, що впливають на його функціонування. Встановлено, що світове споживання кави продовжує зростати, особливо в країнах Азії та Близького Сходу, тоді як у традиційних країнах-споживачах збільшується попит на каву преміальної якості та продукцію сегмента *specialty coffee*. Виявлено, що суттєво впливають на ринок кави кліматичні зміни, які призводять до підвищення температури, зміни режиму опадів та поширення хвороб кавових дерев у провідних країнах-виробниках, зокрема в Бразилія, Колумбія та Ефіопія. Дослідження показало, що одним із головних викликів галузі є скорочення площ земель, придатних для вирощування кави, що може негативно позначитися на обсягах світового виробництва у майбутньому. Водночас на ринку посилюється роль екологічної та соціальної відповідальності виробників, що проявляється у зростанні попиту на сертифіковану каву, вироблену відповідно до принципів сталого розвитку та справедливої торгівлі. Це свідчить про трансформацію світового ринку кави під впливом глобалізаційних процесів, екологічних викликів та зміни споживчих уподобань.

У ході дослідження було визначено роль України у світовому ринку кави та проаналізовано особливості функціонування національного кавового сектору. Встановлено, що Україна не належить до країн-виробників кави через відсутність необхідних природно-кліматичних умов, тому її участь у

світовому ринку зосереджена переважно на імпорті кавових зерен та готової продукції. Основними постачальниками кави на український ринок є Бразилія, В'єтнам, Польща, Німеччина та Італія. Дослідження показало, що в Україні спостерігається поступове зростання споживання кави, розширення асортименту продукції та розвиток культури споживання, особливо у великих містах. Важливою тенденцією є збільшення попиту на свіжообсмажену та *specialty coffee*, а також активний розвиток мереж кав'ярень, незалежних обсмажувальних підприємств і спеціалізованих закладів. Визначено, що перспективи розвитку внутрішнього ринку пов'язані з диверсифікацією джерел імпорту, подальшим зростанням споживчого попиту, розширенням сегмента високоякісної кави та впровадженням сучасних технологій обсмажування і приготування кавових напоїв. Це сприятиме зміцненню позицій України як одного з динамічних ринків споживання кави у Східній Європі.

Загалом, результати дослідження підтверджують складність і багатофакторність розвитку світового ринку кави та його високу чутливість до глобальних економічних і природно-кліматичних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агробізнес України. Інфографічний довідник. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>
2. АПК України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник. Вип. 5. К., 2002. 560 с.
3. Безуглий В. В. Регіональна економічна і соціальна географія світу: навч. посіб. / В. В. Безуглий, С. В. Козинець. – К.: Видавничий центр: Академія, 2003. – 688 с.
4. Бершадська Т. В. Економічна та соціальна географія світу. Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. 296 с.
5. Білуха М. Т. Методологія наукових економічних досліджень: підруч. К.: АБУ, 2002. 480 с.
6. Борисюк О. А. Особливості застосування суспільно-географічної методології до вивчення регіональних туристичних ринків / О. А. Борисюк, І. М. Дудник, І. В. Заря // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія. – 2015. – Вип. 1(63). – С.20-23.
7. Вітюк А. В., Залєвська А. О. Аналіз розвитку ринку кавових напоїв в Україні. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 4. С. 72-80. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.4.72.80>
8. Воробйов К., Гуржій Н. Конкурентний аналіз світового ринку кави. *Innovative technologies and scientific solutions for industries*. 2022. No. 4 (22) DOI: <https://doi.org/10.30837/ITSSI.2022.22.032>
9. Воронюк Т. А. Кав'ярня як різновид спеціалізованих закладів ресторанного господарства. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2019. Вип. 202. С. 373-383. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2019_202_38.
10. Географія. Світи, регіони, концепти / *Geography. Realms, Regions, and Concepts* / Г. де Блій, Пітер Муллер, Олег Шаблій; [пер. з англ.: Д. Олесневич та ін.]. – Київ: Либідь, 2004. – 738 с.

11. Гірняк Л. І., Глагола В. А. Сучасний стан, перспективи та тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні. Економіка та управління підприємствами. 2018. № 16. С. 71-76.
12. Громик О. Аналіз сучасного стану кавової індустрії в Україні. Ресторанний і готельний консалтинг. Інновації. 2022. Т. 5. № 2. С. 250–264. DOI: 10.31866/2616-7468.5.2.2022.270105
13. Дацій О. І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України. К.: ННЦІАЕ, 2004. 236 с.
14. Дахно І. І. Країни світу: Енциклопедичний довідник. – К.: МАПА, 2004. – 608 с.
15. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
16. Дорогунцов С. І. Розміщення продуктивних сил України: навч.-метод. посіб. / за ред. С. І. Дорогунцова. К.: КНЕУ, 2007. 992 с.
17. Єресько І. Г. Ресурсний потенціал: сутність і напрямки розвитку. Економіка і регіон. 2006. № 4 (11). С. 65-69.
18. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. К. : Центр навч. літератури, 2004. 212 с.
19. Коваленко І. П. Перспективи розвитку кавової індустрії в Україні. Економічний простір. 2023. № 8. С. 96-102.
20. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учб. літератури, 2010. 352 с.
21. Косар Н. С., Кузьо Н. Є., Сворень О. М. Дослідження галузевої структури на ринку кави України. Економіка та управління підприємствами. 2022. Вип. 63. С. 62-67.
22. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. К.: Кондор, 2006. 206 с.
23. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 327 с.

24. Міністерство аграрної політики та продовольства України URL: <https://minagro.gov.ua/>
25. Національна академія аграрних наук України. Світовий ринок кави: аналітичний огляд. Економіка АПК. 2022. № 11. С. 45-52.
26. Россоха В. (2024). Потенціал ринку кави в Україні та світі. Економіка та суспільство, (65). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-44>.
27. Саблук П. Т. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практ. посіб.) / Саблук П. Т.; за ред. П. Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2000. – 556 с.
28. Церклевич, В., Турчиняк, М., & Польова, О. (2024). Теорія «кавових хвиль» і тренди розвитку кавового бізнесу в Україні. *Innovations and Technologies in the Service Sphere and Food Industry*, (4 (14), 35-42. [https://doi.org/10.32782/2708-4949.4\(14\).2024.6](https://doi.org/10.32782/2708-4949.4(14).2024.6)
29. Чан Т. С., Юдіна Н. В. Стан розвитку ринку кав'ярень в Україні. Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених. Сер. Економіка і менеджмент. 2017. № 11. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22583/1/2017-11_3-11.pdf
30. Шаблій О. І. Соціально-економічна географія України / за ред. О. І. Шаблія. Львів: Світ, 2000. 680 с.
31. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підруч. Вид. 2-ге. К.: Знання, 2002. 295 с.
32. Шикіна О. В., Дикий П. Д. Тенденції розвитку кавового бізнесу. Науковий вісник Одеського національного економічного університету: зб. наук. праць; за ред.: В.В. Коваленко (голов. ред.). (ISSN 2409-9260). Одеса: Одеський національний економічний університет. 2024. № 12 (325). С. 124-130.
33. International Coffee Organization URL: <https://ico.org/>
34. Food and Agriculture Organization of the United Nations URL: <https://www.fao.org/>

35. United Nations Conference on Trade and Development.
UNCTADSTAT URL: <https://unctadstat.unctad.org/>
36. The World Bank Open Data URL: <https://data.worldbank.org/>
37. United Nations Comtrade Database URL: <https://comtradeplus.un.org/>
38. The World Bank. Commodity Markets Outlook URL:
<https://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>
39. Statista. Coffee Market Worldwide URL:
<https://www.statista.com/topics/1246/coffee-market/>
40. Nestlé URL: <https://www.nestle.com/>
41. Starbucks URL: <https://www.starbucks.com/>
42. JDE Peet's URL: <https://www.jdepeets.com/>
43. Lavazza URL: <https://www.lavazza.com/>
44. Organization of Economic Development and Development (OECD)
URL: <https://www.oecd.org/>
45. European Union URL: https://european-union.europa.eu/index_en